

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN YLEISEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (laajennettu ensimmäinen jaosto)

13 päivänä toukokuuta 2020*

Valtiontuet – Ilmailuala – Italian Sardinian lentoasemille myöntämä tuki – Päätös, jolla tuki todetaan osittain sisämarkkinoille soveltuvaksi ja osittain niille soveltumattomaksi – Toimenpiteen katsominen valtiosta johtuvaksi – Tuensaajat – Sopimuskumppaneina oleville lentoyhtiöille myönnetty etu – Yksityinen markkinataloustoimija -periaate – Vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan – Kilpailua rajoittava vaikutus – Perusteluvelvollisuus – Tukijärjestelmä – Vähämerkityksinen tuki – Takaisin periminen

Asiassa T-716/17,

Germanwings GmbH, kotipaikka Köln (Saksa), edustajanaan A. Martin-Ehlers, asianajaja

kantajana,

vastaan

Euroopan komissio, asiamiehinään T. Maxian Rusche ja S. Noë,

vastajana,

jossa on kyse SEUT 263 artiklaan perustuvasta kanteesta, jolla vaaditaan kumoamaan valtiontuesta SA 33983 (2013/C) (ex 2012/NN) (ex 2011/N) – Italia – Korvaukset yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvistä palveluista Sardinian lentoasemille 29.7.2016 annettu komission päätös (EU) 2017/1861 (EUVL 2017, L 268, s. 1),

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (laajennettu ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja S. Papasavvas sekä tuomarit J. Svenningsen (esittelevä tuomari), V. Valančius, Z. Csehi ja P. Nihoul,

kirjaaja: hallintovirkamies P. Cullen,

ottaen huomioon asian käsittelyn kirjallisessa vaiheessa ja 3.10.2019 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

tuomion

Asian tausta

Riidanalaiset toimenpiteet

- 1 Sardinian saarella (Italia) on viisi lentoasemaa, joita ovat muassa Algheron, Cagliari-Elmasin ja Olbian lentoasemat.
- 2 Algheron lentoaseman toiminnasta vastaa So.Ge.A.Al SpA (jäljempänä SOGEAAL), jonka osakepääoman ovat kokonaisuudessaan merkinneet paikalliset julkiset elimet ja jonka osake-enemmistö on Regione autonoma della Sardegna (Sardinian autonominen alue, Italia, jäljempänä autonominen alue) omistuksessa, mukaan lukien välillisesti Società Finanziaria Industriale Regione Sardegna (SFIRS) välityksellä. Cagliari-Elmasin lentoaseman toiminnasta vastaa puolestaan So.G.Aer SpA. (jäljempänä SOGAER), joka on yhtiö, jonka osake-enemmistö on Cagliariin kauppakamarin omistuksessa, kun taas Olbian lentoaseman toiminnasta vastaa GEASAR SpA (jäljempänä GEASAR), joka on Olbiassa rekisteröity yhtiö, jonka osake-enemmistö on Meridiana SpA nimisen yksityisen yrityksen omistuksessa.

Autonomisen alueen antamat säännökset

– Lain nro 10/2010 3 §

- 3 Autonominen alue antoi 13.4.2010 lentoliikenteen kehittämistoimia koskevan alueellisen lain nro 10 (legge regionale n. 10 – Misure per lo sviluppo del trasporto aereo; Bollettino ufficiale della Regione autonoma della Sardegna n° 12, 16.4.2010; jäljempänä laki nro 10/2010).
- 4 Lain nro 10/2010 3 §:ssä, jonka otsikko on ”Kannustimet saaren lentoyhteyksien kausiluonteisuuden vähentämiseksi” (Incentivi alla destagionalizzazione dei collegamenti aerefani), säädetään seuraavaa:

”1. Hyväksytään 19 700 000 [euron] menot vuodelle 2010 ja 24 500 000 [euron] menot kullekin vuodelle vuosien 2011 ja 2013 välisenä aikana saaren lentoasemien rahoittamista varten lentoliikenteen vahvistamiseksi ja kehittämiseksi yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvinä palveluina, mukaan lukien lentoreittien kausiluonteisuuden vähentäminen lentoasemien rahoittamisesta ja alueellisilta lentoasemilta liikennöivien lentoyhtiöiden toiminnan aloittamista koskevaa valtiontukea koskevista suuntaviivoista annetun komission tiedonannon 2005/C 312/01 mukaisesti.

2. Liikenteen tarjonnan kriteerit, luonne ja kesto sekä lentoasemien pitäjien toimintasuunnitelmien laatimisesta annetut ohjeet, joissa otetaan huomioon 2 §:ssä tarkoitettut alueellista jatkuvuutta koskevat toimenpiteet, määritellään aluehallituksen päätöksellä, joka tehdään alueellisen liikenneviranomaisen tekemän ehdotuksen perusteella suunnittelusta, talousarviosta, luotosta ja aluesuunnittelusta, matkailusta, käsityöstä ja kaupasta, maataloudesta sekä maatalouden ja laiduntamisen uudistamisesta, kulttuuriesineistä, tiedotuksesta, vapaa-ajasta ja urheilusta vastaavien viranomaisten kanssa.

3. Edellä 2 momentissa tarkoitettu päätöslauselma ja toimintasuunnitelmat, mukaan lukien lentoasemien hallintoyhtiöiden tämän lain voimaantulopäivänä jo määrittelemät toimintasuunnitelmat ja niitä vastaavat toimet ja sopimukset, rahoitetaan, jos ne on laadittu liikenteen tarjonnan kriteerien, luonteen ja keston sekä 2 momentissa tarkoitettujen ohjeiden mukaisesti, ja niistä on annettava etukäteen asiasta vastaavan komitean sitova lausunto.”

– Lain nro 10/2010 täytäntöönpanotoimet

- 5 Lain nro 10/2010 3 §:n 2 momentin mukaisesti autonomisen alueen hallitus toteutti useita tässä 3 §:ssä säädettyjen toimenpiteiden täytäntöönpanotoimia (jäljempänä täytäntöönpanotoimet), joita ovat muun muassa 29.7.2010 tehty aluevaltuuston päätös nro 29/36 (deliberazione della Giunta regionale n. 29/36, jäljempänä alueellinen päätös nro 29/36), 6.12.2010 tehty aluevaltuuston päätös nro 43/37 (deliberazione della Giunta regionale n. 43/37, jäljempänä alueellinen päätös nro 43/37) ja 23.12.2011 tehty aluevaltuuston päätös nro 52/117 (deliberazione della Giunta regionale n. 52/117, jäljempänä alueellinen päätös nro 52/117) (jäljempänä, yhdessä lain nro 10/2010 3 §:n kanssa, riidanalaiset toimenpiteet).
- 6 Näissä täytäntöönpanosäädöksissä määritellään lähinnä kolmenlaisia ”toimia”, joista lentoaseman pitäjät saattoivat saada autonomiselta alueelta korvausta vuosilta 2010–2013, eli
  - lentoyhtiöt lisäävät lentoliikennettä (jäljempänä toimi 1).
  - lentoyhtiöt edistävät Sardinian saarta matkailukohteena (jäljempänä toimi 2).
  - muut edistämistoimet, jotka lentoaseman pitäjät ovat antaneet autonomisen alueen puolesta kolmansien palveluntarjoajien tehtäväksi (muille kuin lentoyhtiöille) (jäljempänä toimi 3).
- 7 Alueellisessa päätöksessä nro 29/36 yhtäältä täsmennettiin, että lain nro 10/2010 3 §:n täytäntöönpanossa tavoitteena oli vähentää lentoyhteyksien kausiluonteisuutta, lisätä lentovuoroja keskivilkkaan kauden ja talvikauden aikana sekä avata uusia lentoyhteyksiä. Toisaalta kyseisessä päätöksessä todettiin, että lain nro 10/2010 3 §:ssä säädettyjen alueellisen lentoliikennepolitiikan edistämistoimenpiteiden perimmäinen tavoite oli taloudellisen, sosiaalisen ja alueellisen yhteenkuuluvuuden vahvistaminen sekä Sardinian saaren paikallistalouksien, matkailun ja kulttuurin kehittäminen.
- 8 Alueellisessa päätöksessä nro 29/36 määriteltiin tältä osin sellaisten liikennepalvelujen kriteerit, luonne ja kesto, joista voitiin myöntää korvaus vuosina 2010–2013, sekä suuntaviivat lentoaseman pitäjien laatimien ”toimintasuunnitelmien” laatimiseksi ja arvioimiseksi.
- 9 Käytännössä lentoaseman pitäjän oli laissa nro 10/2010 säädetyn rahoituksen saadakseen toimitettava autonomiselle alueelle hyväksyttäväksi yksityiskohtainen toimintasuunnitelma. Tässä suunnitelmassa oli yksilöitävä, mitkä toimet edellä 6 kohdassa mainituista toimista 1–3 lentoaseman pitäjä aikoi toteuttaa lain nro 10/2010 tavoitteiden saavuttamiseksi. Tämä suunnitelma oli mahdollisesti konkretisoitava lentoaseman pitäjän ja lentoyhtiöiden välisillä erityisillä sopimuksilla.
- 10 Kun lentoaseman pitäjä halusi saada rahoitusta toiminnalle 1, sen autonomiselle alueelle esittämässä toimintasuunnitelmassa oli yksilöitävä ”strategisesti merkittävät reitit” (kansalliset ja kansainväliset) ja eriteltävä vuotuiset tavoitteet lentotiheydestä, uusista reiteistä ja matkustajamääristä.
- 11 Italian viranomaisten mukaan näiden strategisesti merkittävien reittien liikennöinti oli näin ollen yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvä palvelu, jota lentoyhtiöt tarjosivat korvausta vastaan.
- 12 Toimen 2 täytäntöönpanoa koskevassa toimintasuunnitelmassa tuli määritellä erityiset markkinointi- ja mainontastrategiat, joiden tarkoituksena oli lisätä matkustajien määrää ja mainostaa lentoaseman vaikutusalueetta.
- 13 Alueellisessa päätöksessä nro 29/36 todettiin, että toimintasuunnitelmia oli tuettava niissä yksilöityjen toimien kannattavuusnäkömiä koskevalla ennusteilla.

- 14 Alueellisesta päätöksestä nro 29/36 ilmenee, että toimintasuunnitelmissa oli noudatettava tiettyjä periaatteita:
- suunnitelmissa määritetyt strategisesti merkittävät reitit eivät voineet olla päällekkäisiä sellaisten reittien kanssa, joita liikennöitiin jo julkisen palvelun velvoitetta koskevan järjestelmän puitteissa
  - kullekin tuetulle reitille myönnettävän rahoituksen oli tarkoitus vähentyä ajan myötä
  - lentoyhtiöiden kanssa tehdyssä rahoitussopimuksessa oli oltava alueen edistämissuunnitelma.
- 15 Jos autonominen alue havaitsee epäjohtonmukaisuuksia yhtäältä lentoaseman pitäjien esittelemien toimintasuunnitelmien ja toisaalta lain nro 10/2010 säännösten ja sen täytäntöönpanotoimien välillä, se saattoi vaatia, että näitä toimintasuunnitelmia muutetaan.
- 16 Hyväksytyään eri toimintasuunnitelmat, jotka lentoaseman pitäjät olivat sille toimittaneet, autonominen alue jakoi lentoaseman pitäjien kesken kunakin vuotena vuosien 2010 ja 2013 välisenä aikana käytettävissä olleet varat.
- 17 Kun lentoaseman pitäjien hakemien korvausten yhteenlaskettu määrä ylitti laissa nro 10/2010 säädetyn määrän, alueellisessa päätöksessä nro 29/36 säädettiin ensisijaisista perusteista.
- 18 Lopulliset vuotuiset määrät vahvistettiin jälkikäteen siten, että otettiin huomioon lentoaseman pitäjien toimintasuunnitelmien täytäntöönpanon puitteissa tosiasiallisesti maksamat summat, jotka saattoivat olla toimintasuunnitelmissa mainittuja määriä alhaisempia. Näiden määrien vahvistamiseksi näiden lentoaseman pitäjien oli esitettävä kertomuksia, joissa eriteltiin muun muassa toteutetuista toimista tosiasiallisesti aiheutuneet kustannukset ja joihin oli liitettävä tositteet.
- 19 Täytäntöönpanosäädöksissä säädettiin lisäksi, että lentoaseman pitäjien oli seurattava lentoyhtiöiden tuloksia. Niissä edellytettiin erityisesti, että lentoaseman pitäjien ja lentoyhtiöiden välillä tehdyissä erillisissä sopimuksissa oli määrättävä lentoyhtiöille asetettavista seuraamuksista siinä tapauksessa, etteivät ne noudata ennalta määriteltyjä tavoitteita, jotka koskivat muun muassa lentovuoroja ja matkustajamääriä.
- 20 Lopuksi on todettava, että autonomisen alueen myöntämä rahoitus maksettiin SFIRSin perustaman ja hallinnoiman sellaisen alueellisen ad hoc -rahaston välityksellä, jolla oli hallussaan 4 prosenttia kyseisen rahoituksen lopullisista kokonaismääristä. Lisäksi koska ennalta oli maksettu vain ensimmäinen erä, joka vastasi suuruudeltaan 20 prosenttia yhdeltä viitevuodelta maksettavista varoista, lentoaseman pitäjät saattoivat pyytää SFIRSiä maksamaan ennakkomaksuja, jotka myönnettiin palkkioiden ja korkojen maksamista vastaan.

Riidanalainen sopimus

- 21 Kantaja, Germanwings GmbH, on matkustajaliikennettä harjoittava halpalentoyhtiö, joka on toiminut vuodesta 2002 lähtien ja joka liikennöi muun muassa lyhyiden, keskipitkien ja pitkien reittien verkostoa pääasiallisesti Euroopan unionin lentoasemille, mukaan lukien Cagliari-Elmasin lentoasema.
- 22 SOGAER, joka on Cagliari-Elmasin lentoaseman pitäjä, julkaisi internetsivustollaan ilmoituksen, jossa se kehotti lentoyhtiöitä esittämään sille liiketoimintasuunnitelmia kyseiseltä lentoasemalta lähteville ja sinne suuntautuville lentoyhteyksille sekä Sardinian saaren edistämiseen tähtääville markkinointisopimuksille.

- 23 SOGAER toimitti autonomiselle alueelle vuotta 2010 ja kolmivuotisjaksoa 2011–2013 koskevan liiketoimintasuunnitelman sekä niitä vastaavat rahoitushakemukset. Nämä suunnitelmat hyväksyttiin, ja SOGAERille vuodelle 2010 ja ajanjaksolle 2011–2013 myönnetyt määrät vahvistettiin alueellisilla päätöksillä nro 43/37 ja nro 52/117.
- 24 Tässä asiayhteydessä kantaja ja SOGAER tekivät vuonna 2012 sopimuksen (jäljempänä riidanalainen sopimus). Tässä sopimuksessa kantaja sitoutui 30 000 euron suuruista korvausta vastaan mainostamaan Sardinian aluetta ja Cagliariä sekä suoria lentoja Cagliari-Elmasin sekä Köln-Bonnin (Saksa) ja Stuttgartin (Saksa) välillä. Tätä varten kantaja uskoi ulkopuoliselle palveluntarjoajalle myyninedistämiskampanjan, jonka kokonaiskustannukset olivat 40 000,18 euroa; kantaja vastasi erotuksesta 30 000 euron summaan, jonka se sai SOGAERilta. Tämä myyninedistämiskampanja toteutettiin 10.12.2012 ja 9.1.2013 välisenä aikana.
- 25 Kantaja lähetti 20.12.2012 laskun, jonka suuruus oli 30 000 euroa. SOGAER maksoi kyseisen määrän 19.4.2013 tekemällään sähköisellä tilisiirrolla (jäljempänä riidanalainen maksu).

Riidanalainen päätös

- 26 Italian tasavalta ilmoitti 30.11.2011 komissiolle SEUT 108 artiklan 3 kohdan mukaisesti laista nro 10/2010, jota tarkasteltiin Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 93 artiklan soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä 22.3.1999 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 659/1999 (EYVL 1999, L 83, s. 1) III luvun mukaisesti.
- 27 Komissio ilmoitti Italian tasavallalle 23.1.2013 päivätyllä kirjeellä päätöksestään aloittaa ilmoitetusta järjestelmästä (jäljempänä riidanalainen tukijärjestelmä) SEUT 108 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu muodollinen tutkintamenettely. Julkaisemalla tämän päätöksen 30.5.2013 Euroopan unionin virallisessa lehdessä (EUVL 2013, C 152, s. 30) komissio kehotti asianomaisia esittämään huomautuksensa oletetusta tukijärjestelmästä.
- 28 Italian viranomaiset ja asianomaiset osapuolet, mukaan lukien Algheron, Cagliari-Elmasin ja Olbian lentoasemien pitäjät, ovat esittäneet kirjalliset huomautukset. Kantaja ei esittänyt kirjallisia huomautuksia. Komissio toimitti asianomaisten osapuolten huomautukset Italian viranomaisille, jotka saattoivat toimittaa niitä koskevat huomautuksensa.
- 29 Komissio ilmoitti asianomaisille osapuolille 24.2.2014 päivätyillä kirjeillä siitä, että 20.2.2014 oli annettu tiedonanto, jonka otsikko on ”Suuntaviivat valtiontuesta lentoasemille ja lentoyhtiöille” (EUVL 2014, C 99, s. 3), ja siitä, että näitä suuntaviivoja sovelletaan tässä asiassa siitä päivästä lähtien, jona ne julkaistaan Euroopan unionin virallisessa lehdessä. Euroopan unionin virallisessa lehdessä julkaistiin 15.4.2014 tiedonanto, jossa jäsenvaltioita ja asianomaisia kehoitettiin esittämään huomautuksensa kyseisten suuntaviivojen soveltamisesta tähän asiaan kuukauden kuluessa tiedonannon julkaisemisesta (EUVL 2014, C 113, s. 30).
- 30 Komissio teki valtiontuesta SA. 33983 (2013/C) (ex 2012/NN) (ex 2011/N) – Italia – korvaukset yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvistä palveluista Sardinian lentoasemille 29.7.2016 annetun päätöksen (EU) 2017/1861 (EUVL 2017, L 268, s. 1; jäljempänä riidanalainen päätös), jonka päätösosan sanamuoto on seuraava:

”1 artikla

1. Järjestelmä, jonka Italia perusti – – lain [nro 10/2010] nojalla, ei ole [SEUT] 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtiontukea [SOGAERille, SOGAERille ja GEASARille].

2. Järjestelmä, jonka Italia perusti lain [nro] 10/2010 nojalla, on perustamissopimuksen 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtiontukea lentoyhtiöille Ryanair/AMS, EasyJet, Air Berlin, Meridiana, Alitalia, Air Italy, Volotea, Wizzair, Norwegian, JET 2.COM, Niki, Tourparade, [kantaja], Air Baltic ja Vueling, siltä osin kuin se koskee kyseisten lentoyhtiöiden toimintaa Cagliari-Elmasin lentoasemalla ja Olbian lentoasemalla.

3. Italia on pannut 2 kohdassa tarkoitetun tuen täytäntöön perustamissopimuksen 108 artiklan 3 kohdan vastaisesti.

4. Edellä 2 kohdassa tarkoitettu valtiontuki ei sovellu sisämarkkinoille.

2 artikla

1. Italian on perittävä tuensaajilta takaisin 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu tuki.

--

3. Takaisinperittävään summaan sisällytetään korko alkaen siitä, kun tuki asetettiin tuensaajien käyttöön, tuen takaisinperintään saakka.

--

5. Italian on peruutettava kaikki 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun tuen maksamatta olevat maksut tämän päätöksen antamispäivästä alkaen.

3 artikla

1. Edellä 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu tuki on perittävä takaisin välittömästi ja tosiasiallisesti.

2. Italian on varmistettava, että tämä päätös pannaan täytäntöön neljän kuukauden kuluessa tämän päätöksen tiedoksi antamisesta.

4 artikla

1. Italian on toimitettava komissiolle kahden kuukauden kuluessa tämän päätöksen tiedoksiantamisesta seuraavat tiedot:

- luettelo tuensaajista, jotka ovat saaneet tukea 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun tukijärjestelmän nojalla, ja kunkin tuensaajan kyseisen järjestelmän nojalla saaman tuen kokonaismäärä
- kultakin tuensaajalta takaisinperittävän tuen kokonaismäärä (tuki ja siitä perittävä korko)
- tarkka kuvaus toimenpiteistä, jotka on jo toteutettu tai joita suunnitellaan tämän päätöksen noudattamiseksi
- asiakirjat, jotka osoittavat, että tuensaajia on vaadittu maksamaan tuki takaisin.

2. Italian on ilmoitettava komissiolle tämän päätöksen täytäntöön panemiseksi toteutettavien kansallisten toimenpiteiden edistymisestä siihen saakka, kunnes 2 artiklassa tarkoitetun tuen takaisinperintä on saatettu loppuun. Sen on annettava viipymättä komission pyynnöstä tiedot toimenpiteistä, jotka on jo toteutettu tai joita suunnitellaan tämän päätöksen noudattamiseksi. Sen on myös annettava tarkat tiedot tuensaajilta jo perityistä tukimääristä ja koroista.

5 artikla

Tämä päätös on osoitettu Italian tasavallalle.”

- 31 Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 344–346 perustelukappaleessa sen ulottuvuudesta, ettei päätöksen tullut kattaa tukitoimenpiteitä, jotka olivat jo Algheron lentoasemaa koskevan erillisen tutkimuksen kohteena. Tämän lentoaseman osalta eräs italialainen lentoyhtiö teki nimittäin kantelun SOGEAALin ja Ryanair Ltd -yhtiön jo vuonna 2003 tekemistä sopimuksista, joita oli sittemmin jatkettu. Tämä johti siihen, että komissio aloitti 12.9.2007 SEUT 108 artiklan 2 kohdan mukaisen muodollisen tutkintamenettelyn Algheron lentoasemalle ja muille lentoliikenteen harjoittajille myönnetystä oletetusta valtiontuesta (EUVL 2008, C 12, s. 7). Tätä menettelyä laajennettiin 27.6.2012 Italian toteuttamiin lisätoimenpiteisiin, jotka eivät olleet alkuperäisen kantelun kohteena (EYVL 2013, C 40, s. 15) ja joihin kuuluivat ”kaikki toimenpiteet Ryanairin ja sen tytäryhtiön AMS:n sekä muiden [Algheron] lentoasemaa vuodesta 2000 lähtien käytävien lentoyhtiöiden hyväksi, erityisesti SOGEAALin suoraan tai sen välityksellä useiden Ryanairin ja muiden lentoyhtiöiden kanssa vuodesta 2000 lähtien tehtyjen lentoasemapaalvelusopimusten ja kaupallisten palvelusopimusten avulla”.
- 32 Komissio teki 1.10.2014 päätöksen (EU) 2015/1584 valtiontuesta SA.23098 (C 37/07) (ex NN 36/07), jonka Italia on myöntänyt Società di Gestione dell’Aeroporto di Alghero So.Ge.A.Al SpA:lle (EUVL 2015, L 250, s. 38), ja tässä päätöksessä komissio katsoi muun muassa, yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen mukaisesti, että autonomisen alueen valvonnan alaisuudessa olevan SOGEAALin tiettyjen lentoyhtiöiden kanssa tekemät sopimukset, jotka koskevat Algherosta lähtevien ja sinne saapuvien uusien lentoreittien edistämistä tai käynnistämistä sekä markkinointi- ja mainostointia, eivät olleet SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtiontukea. Siltä osin kuin on kyse muista lentoyhtiöistä, kuten kantajasta, jotka olivat tehneet vastaavia sopimuksia SOGEAALin kanssa, komissio katsoi, että nämä sopimukset olivat samassa säännöksessä tarkoitettuja tukia, jotka eivät sovellu sisämarkkinoille.
- 33 Kantaja ei kuitenkaan tehnyt ajanjaksolle 2010–2013 SOGEAALin kanssa sopimusta, joka olisi kuulunut lailla nro 10/2010 käyttöön otettuun tukijärjestelmään.
- 34 Tältä osin, vaikka kaikkia SOGEAALin toimista 1 ja 2, jotka olivat lain nro 10/2010 täytäntöönpanotoimien mukaisia, suorittamia maksuja ei ollut suoritettu yksinomaan niiden sopimusten perusteella, jotka tutkittiin Algheron lentoasemaa koskevan erillisen tutkimuksen yhteydessä, komissio katsoi, että suurin osa niistä oli arvioitu tässä toisessa asiassa. Lisäksi komissio totesi, että ”kaikissa tapauksissa ei [ollut] yksinkertaista tehdä selvää eroa, koska SOGEAALin ja tietyn lentoyhtiön taloudelliseen suhteeseen asiaankuuluvana ajankohtana [saatettiin] soveltaa useita sopimuksia, joista ainoastaan joitakin [oli] arvioitu [asiassa, jossa päätös 2015/1584 tehtiin].” Se katsoi näin ollen, että riidanalaisen päätöksen soveltamisalan ulkopuolelle oli jätettävä kaikki lentoyhtiöiden ja SOGEAALin välillä riidanalaisen tukijärjestelmän yhteydessä tehdyt sopimukset eli toisin sanoen riidanalaisen toimenpiteiden osa, joka koskee Algheron lentoasemaa.
- 35 Lopuksi komissio katsoi riidanalaisessa päätöksessä, että käsiteltävässä asiassa aloitettu menettely ei koskenut lentoaseman pitäjien muille palveluntarjoajille kuin lentoyhtiöille mahdollisesti toimea 3 varten myöntämää valtiontukea. Näin ollen se katsoi valituksenalaisen päätöksen 346 perustelukappaleessa, ettei se voi ottaa tähän asiaan kantaa.

Riidanalaisen päätöksen jälkeiset tapahtumat

- 36 Kantaja sai tiedon riidanalaisesta päätöksestä autonomisen alueen 4.8.2016 päivätystä kirjeestä, jonka se vastaanotti 15.8.2016. Autonominen alue ilmoitti siinä kantajalle riidanalaisen päätöksen tekemisestä ja kehotti tätä ilmoittamaan kirjeen liitteenä olevan riidanalaisen päätöksen lyhennelmän perusteella, mitkä tiedot oli poistettava Euroopan unionin virallisessa lehdessä 18.10.2017 julkaistavasta versiosta.

- 37 Kantaja vastasi 19.8.2016 päivätyllä kirjeellä autonomiselle alueelle ja ilmoitti, että puuttuvien otteiden vuoksi se ei voinut täysin ymmärtää riidanalaista päätöstä. Se yksilöi tässä kirjeessä kuitenkin luottamuksellisina pitämänsä osat.
- 38 Autonominen alue teki 7.6.2017 takaisinperimistä koskevan päätöksen, joka annettiin kantajalle tiedoksi 10.8.2017 ja johon oli liitetty jäljennös riidanalaisesta päätöksestä kantajan osalta ei-luottamuksellisena versiona. Kantaja veloitettiin kyseisessä päätöksessä maksamaan autonomiselle alueelle takaisin 28 881 euroa, johon lisätään korkoa 1 678,48 euroa eli yhteensä 30 559,48 euroa.
- 39 Tämän takaisinperimistä koskevan päätöksen johdosta kantaja ilmoitti 14.8.2017 päivätyllä sähköpostiviestillä komissiolle, että se kiistää velvollisuuden maksaa takaisin kyseisessä päätöksessä vaadittu summa, koska se oli [SEUT 107 ja SEUT 108] artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen 15.12.2006 annetussa komission asetuksessa (EY) N:o 1998/2006 (EYVL 2006, L 379, s. 5; jäljempänä vähämerkityksisestä tuesta annettu vuoden 2006 asetus) tarkoitettua vähämerkityksistä tukea. Kantaja pyysi lisäksi komissiota toimittamaan asiasta kirjallisen vahvistuksen, johon se voisi vedota sen kansallisen kanteen puitteissa, jonka se aikoi kyseisestä päätöksestä nostaa.
- 40 Komissio ilmoitti kantajalle 18.8.2017 päivätyllä sähköpostiviestillä, ettei se voinut toimittaa kantajan pyytämää vahvistusta ja täsmensi muun muassa yhtäältä, ettei riidanalaisessa päätöksessä säädetty poikkeuksesta vähämerkityksisten tukien takaisinperimistä koskevaan velvollisuuteen vähämerkityksisestä tuesta annetun vuoden 2006 asetuksen tai [SEUT] 107 ja 108 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen 18.12.2013 annetun komission asetuksen (EU) N:o 1407/2013 (EYVL 2013, L 352, s. 1; jäljempänä vähämerkityksisestä tuesta annettu vuoden 2008 asetus) mukaisessa järjestelmässä, ja toisaalta, että kummassakin asetuksessa säädetty ”avoimuuden edellytys” ei täyttynyt.
- 41 Kantaja lähetti 23.8.2017 sähköpostiviestin, jossa se kiisti komission arvioinnin. Tämän jälkeen kantaja otti puhelimitse yhteyttä komission oikeudelliseen yksikköön, joka ilmoitti sille 13.10.2017 lähettämässään sähköpostiviestissä, ettei komission yksiköiden kanta ollut muuttunut.

Oikeudenkäynti ja asianosaisten vaatimukset

- 42 Kantaja nosti käsiteltävänä olevan kanteen unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 18.10.2017 toimittamallaan kannekirjelmällä.
- 43 Menettelyn kirjallinen vaihe päätettiin 5.4.2018 sen jälkeen, kun kirjelmiä oli vaihdettu kaksi kertaa.
- 44 Unionin yleinen tuomioistuin päätti 16.5.2018 asianosaisia kuultuaan lykätä asian käsittelyä siihen asti, kunnes kirjallinen menettely saadaan päätökseen liitännäisissä asioissa Ryanair ja Airport Marketing Services vastaan komissio (T-833/17) ja easyJet Airline vastaan komissio (T-8/18); nämä kirjalliset menettelyt saatiin päätökseen 21.9 ja 23.7.2018.
- 45 Unionin yleinen tuomioistuin päätti 19.6.2019 pitämässään täysistunnossa ensimmäisen jaoston ja varapresidentin ehdotuksesta siirtää asian työjärjestyksensä 28 artiklan mukaisesti ensimmäiseen jaostoon, joka kokoontuu laajennetussa viiden tuomarin kokoonpanossa.
- 46 Unionin yleinen tuomioistuin päätti esittelevän tuomarin ehdotuksesta aloittaa menettelyn suullisen vaiheen. Tätä varten kantajaa ja komissiota kehoitettiin toimittamaan asiakirjoja ja vastaamaan kirjallisesti unionin yleisen tuomioistuimen prosessinjohtotoimena esittämiin kysymyksiin. Ne noudattivat näitä pyyntöjä asetetussa määräajassa, joka päättyi 3.9.2019. Komissio toimitti 6.9.2019 näihin prosessinjohtotoimiin antamaansa vastausta täydentävän vastauksen, joka liitettiin asiakirja-aineistoon.

- 47 Asianosaisten suulliset lausumat ja niiden unionin yleisen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin antamat vastaukset kuultiin 3.10.2019 pidetyssä istunnossa. Komissio täsmensi tässä yhteydessä, että toisin kuin vastauskirjelmässä, jonka mukaan se vaatii, että kanne jätetään tutkimatta tai toissijaisesti hylätään perusteettomana, se vaatii todellisuudessa, että kanne hylätään perusteettomana.
- 48 Kantaja vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin
- kumoaa riidanalaisen päätöksen ja erityisesti sen 1 artiklan 2 kohdan siltä osin kuin siinä mainitaan kantaja sekä sen 2 artiklan 1 kohdan siltä osin kuin määrätty takaisinperintä koskee kantajaa
  - velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.
- 49 Komissio vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin
- hylkää kanteen perusteettomana
  - velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudellinen arviointi

- 50 Kantaja esittää riidanalaisen päätöksen kumoamista koskevan vaatimuksensa tueksi kolme kanneperustetta, jotka koskevat lähinnä seuraavia seikkoja:
- ensinnäkin SEUT 107 artiklan 1 kohtaa on rikottu siltä osin kuin komissio ei ole osoittanut tuen olemassaoloa, koska se ei tutkinut, oliko SOGAER toiminut yksityisen markkinataloustoimijan tavoin
  - toiseksi SEUT 107 artiklan 1 kohtaa on rikottu, koska komissio ei ole osoittanut, että kantajan saama tuki väärästi tai uhkasi vääristää kilpailua ja vaikutti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan
  - kolmanneksi komissio on tehnyt oikeudellisen virheen, koska se jätti tutkimatta, oliko riidanalainen maksu vähämerkityksinen tuki.

Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee SEUT 107 artiklan 1 kohdan rikkomista siltä osin kuin komissio ei ole osoittanut tuen olemassaoloa, koska se ei tutkinut, oliko SOGAER toiminut yksityisen markkinataloustoimijan tavoin

- 51 Ensimmäisen kanneperusteen, jossa on kaksi osaa, tueksi kantaja katsoo, että komissio ei ole näyttänyt toteen, että kantajalle olisi myönnetty valtiontukea. Ensimmäisen kanneperusteen ensimmäisessä osassa kantaja väittää lähinnä, että koska on erotettava toisistaan kaksi eri ”tasoa” eli autonominen alue ja lentoaseman pitäjät, valtiontuen olemassaolon arvioinnin kannalta merkityksellisen tason muodostavat – toisin kuin riidanalaisessa päätöksessä on arvioitu – lentoaseman pitäjät, SOGAER mukaan lukien.
- 52 Toisessa osassa kantaja väittää, että jos komissio olisi tarkastellut tuen olemassaoloa SOGAERin tasolla, se olisi voinut todeta, että riidanalaiseen maksuun oli sovellettava markkinatalouden ehdoin toimivan yksityisen toimijan periaatetta (jäljempänä yksityinen markkinataloustoimija -periaate).
- 53 Komissio vaatii, että ensimmäinen kanneperuste on hylättävä tehottomana ja joka tapauksessa perusteettomana. Lisäksi se esittää useita oikeudenkäyntiväitteitä, joista on lausuttava – siltä osin kuin ne koskevat ensimmäisen kanneperusteen kumpaakin osaa – näiden osien peräkkäisen tarkastelun yhteydessä.

Ensimmäisen kanneperusteen ensimmäinen osa, joka koskee sitä, mikä taso on merkityksellinen valtiontuen olemassaolon arvioinnin kannalta

- 54 Kantaja väittää, että arvioitaessa sitä, onko nyt käsiteltävässä asiassa kyse valtiontuesta, merkityksellinen arvioinnin taso oli SOGAERin taso, koska SOGAERin menettelyä oli tutkittava autonomisen alueen toteuttamasta riidanalaisesta tukijärjestelmästä riippumatta.
- 55 Kantaja korostaa ensinnäkin, että riidanalaiseen tukijärjestelmään ei sellaisenaan kuulu sille myönnettävää avustusta. Sen mukaan autonominen alue on nimittäin, kuten muun muassa riidanalaisen päätöksen 76 ja 78 perustelukappaleesta ja 86 perustelukappaleen d kohdasta ilmenee, antanut varojaan käyttöön lentoaseman pitäjille eikä lentoyhtiöille, joiden kanssa se ei myöskään ollut sopimussuhteessa. Kyseinen autonominen alue oli korkeintaan lentoyhtiöille suoritettujen maksujen rahoituksen taustalla.
- 56 Toiseksi lentoasemien pitäjät päättivät kantajan mukaan itsenäisesti tehdä sopimuksia lentoyhtiöiden kanssa ja tarvittaessa pyytää varoja autonomiselta alueelta, jotta nämä varat siirrettäisiin lentoyhtiöille, koska näillä lentoaseman pitäjillä ei ollut mitään velvollisuutta hakea mainittuja varoja. Kyseinen autonominen alue ei nimittäin valvo SOGAERIA eikä Cagliariin kauppakamaria, joka on autonomisesta alueesta riippumaton julkinen elin, eikä se näin ollen kykene painostamaan SOGAERIA velvoittaakseen sen hakemaan varoja. Lisäksi lentoaseman pitäjien mahdollinen päätös hakea varoja olisi riippunut niille ominaisista taloudellisista syistä, varsinkin kun näiden lentoaseman pitäjien oli varat saadakseen maksettava autonomiselle alueelle ”korvaus” eli 4 prosentin suuruinen pidätys sekä tarvittaessa edellä 20 kohdassa mainitut palkkiot ja korot. Näin ollen ne hakivat autonomiselta alueelta varoja vain siinä tapauksessa, että tietyn lentoyhtiön kanssa tehdystä sopimuksesta odotettavissa olevat voitot ylittivät kyseisestä korvauksesta aiheutuvat kustannukset ja kaikki muut merkitykselliset kustannukset.
- 57 Kantaja katsoo, että todellisuudessa riidanalainen tukijärjestelmä olisi jätettävä ottamatta huomioon ja SOGAERin menettelyä olisi tarkasteltava valtiontukia koskevien sääntöjen valossa, koska tämä viimeksi mainittu on julkinen yritys, sillä Cagliariin kauppakamari omistaa 94,35 prosenttia sen pääomasta, kuten riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 55 perustelukappaleessa todetaan, jäsenvaltioiden ja julkisten yritysten välisten taloudellisten suhteiden avoimuudesta sekä tiettyjen yritysten taloudellisen toiminnan avoimuudesta 16.11.2006 annetussa komission direktiivissä 2006/111/EY (EYVL 2006, L 318, s. 17) tarkoitettulla tavalla. SOGAER on kantajan mukaan vastaavassa tilanteessa kuin Pau-Béarnin ja Nîmes-Uzès-Le Viganin lentoasemien pitäjät, joita myös valvovat paikalliset kauppakamarit, jotka olivat Ranskan valtion elimiä, kuten unionin yleinen tuomioistuin kantajan mukaan toteaa 13.12.2018 antamassaan tuomiossa Ryanair ja Airport Marketing Services v. komissio (T-53/16, EU:T:2018:943) ja 13.12.2018 antamassaan tuomiossa Ryanair ja Airport Marketing Services v. komissio (T-165/15, EU:T:2018:953).
- 58 Komissio esittää oikeudenkäyntiväitteen, joka kohdistuu ensimmäisen kanneperusteen koko ensimmäiseen osaan. Toissijaisesti komissio vaatii, että ensimmäinen kanneperuste on hylättävä perusteettomana.

– Ensimmäisen kanneperusteen ensimmäisen osan tutkittavaksi ottaminen

- 59 Komissio katsoo, että kantaja myöntää vastauksessaan, että yksityinen markkinataloustoimija -periaatetta ei voida soveltaa autonomiseen alueeseen, ja sen esittämä argumentaatio perustuu siihen, että ainoa kyseisen tuen myöntänyt elin on SOGAER, ei autonominen alue. Tämä väite, joka muodostaa ensimmäisen kanneperusteen ensimmäisen osan, on uusi väite, ja se on näin ollen jätettävä tutkimatta.
- 60 Kantaja kiistää unionin yleisen tuomioistuimen kysymykseen antamassaan vastauksessa sen, että ensimmäinen osa olisi jätettävä tutkimatta.

- 61 Tältä osin on muistutettava, että väitteitä, jotka olennaisilta osin liittyvät kiinteästi kannekirjelmässä esitettyyn kumoamisperusteeseen, ei voida pitää työjärjestyksessä tarkoitettuina uusina perusteina, vaikka ne olisi esitetty ensimmäistä kertaa vastauskirjelmässä. Tällaisilla väitteillä laajennetaan aikaisemmin esitettyä kanneperustetta, ja unionin tuomioistuimet ovat hyväksyneet niiden esittämisen vastausvaiheessa (ks. vastaavasti tuomio 28.1.1999, BAI v. komissio, T-14/96, EU:T:1999:12, 66 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Vastauksessa kannekirjelmän sisältämien kanneperusteiden laajentamiseksi esitettyjen väitteiden tutkittavaksi ottamiseen ei kuitenkaan voida vedota, jos tarkoituksena on korjata se, että työjärjestyksen 76 artiklan 1 kohdan vaatimukset eivät täyttyneet kannetta nostettaessa, koska muuten viimeksi mainittu määräys menettäisi merkityksensä (ks. vastaavasti määräys 19.5.2008, TF1 v. komissio, T-144/04, EU:T:2008:155, 30 kohta).
- 62 Vaikka käsiteltävässä asiassa on niin, ettei kantaja täsmentänyt kannekirjelmässä nimenomaisesti katsovansa, että SOGAER oli kyseessä olevan tuen ”myöntävä” elin, se kuitenkin kiisti siinä komission riidanalaisessa päätöksessä omaksuman lähestymistavan. Kantaja oli väittänyt jo kannekirjelmässä, että riidanalaista sopimusta, eikä autonomisen alueen toteuttamia toimenpiteitä, olisi pitänyt tutkia yksityisen toimijan periaatteen valossa, ja se katsoi, että ”[laissa nro 10/2010] säädetty järjestelmä ei [ollut] merkityksellinen, koska siihen ei [sisältynyt] sellaisenaan mitään tukea kantajan hyväksi”, että ”autonominen alue ei [ollut] maksanut tukea kantajalle”, että ”lentoaseman pitäjät [maksoivat] tuen lentoyhtiöille, joten tuen olemassaolon näkökulmasta olisi pitänyt arvioida tätä sopimussuhdetta” ja että ratkaiseva tekijä on – – markkinointisopimuksen tekeminen yhtäältä lentoaseman pitäjän ja toisaalta kantajan välillä”.
- 63 Lisäksi kantaja oli jo kannekirjelmässä vedonnut siihen, että SOGAER on julkinen yritys, minkä vuoksi olisi sen mukaan ollut perusteltua tutkia, menettelikö tämä lentoaseman pitäjä yksityisen toimijan asemassa.
- 64 Tästä seuraa, että kantajan väite, jonka mukaan SOGAER on merkityksellisen tuen myöntänyt elin, ei ole uusi ja että vastauskirjelmässä ensimmäisen osan yhteydessä esitetyillä väitteillä laajennetaan ensimmäistä kanneperustetta, sellaisena kuin se esitettiin kannekirjelmässä. Näin ollen ensimmäisen kanneperusteen ensimmäinen osa on otettava tutkittavaksi.

– Ensimmäisen kanneperusteen ensimmäisen osan perusteltavuus

- 65 SEUT 107 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltion myöntämä taikka valtion varoista muodossa tai toisessa myönnetty tuki, joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua suosimalla jotakin yritystä tai tuotannonalaa, ei sovellu sisämarkkinoille, siltä osin kuin se vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Näin ollen tuki katsotaan SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi valtiontueksi, jos seuraavat neljä edellytystä täyttyvät: kyseessä on valtion toimenpide tai valtion varoilla toteutettu toimenpide, kyseinen toimenpide on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, sillä annetaan valikoivaa etua sille, joka on toimenpiteen kohteena, ja toimenpide vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua (ks. tuomio 13.9.2017, ENEA, C-329/15, EU:C:2017:671, 17 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 66 Valtiontueksi katsomisen edellytyksistä ensimmäisestä on muistutettava, että valtion myöntämän tai valtion varoista myönnetyn tuen ei tarvitse olla kyseisen valtion keskushallinnon myöntämää. Tällaista tukea voivat myöntää yhtä hyvin keskusviranomaisten tason alapuolella toimivat alueviranomaiset. Keskusviranomaisten toimenpiteiden lisäksi myös alueellisten julkisyhteisöjen toimenpiteet voivat nimittäin muodostaa tuen silloin, kun SEUT 107 artiklan 1 kohdassa määrätyt edellytykset täyttyvät (tuomio 14.10.1987, Saksa v. komissio, 248/84, EU:C:1987:437, 17 kohta ja tuomio 6.9.2006, Portugali v. komissio, C-88/03, EU:C:2006:511, 55 kohta). Toisin sanoen jäsenvaltioiden sisäisten, hajautettujen, osavaltioiden, alueellisten tai muiden yksiköiden niiden oikeudellisesta asemasta tai nimityksestä riippumatta toteuttamat toimenpiteet kuuluvat liittohallinnon tai keskushallinnon toteuttamien toimenpiteiden tavoin SEUT 107 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, jos tämän määräyksen

edellytykset täyttyvät (tuomio 6.3.2002, Diputación Foral de Álava ym. v. komissio, T-92/00 ja T-103/00, EU:T:2002:61, 57 kohta ja tuomio 12.5.2011, Région Nord-Pas-de-Calais ja Communauté d'agglomération du Douaisis v. komissio, T-267/08 et T-279/08, EU:T:2011:209, 108 kohta).

- 67 Tämän ensimmäisen edellytyksen osalta on vielä muistutettava, että jotta etuja voidaan pitää SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuina tukina, niiden on yhtäältä oltava suoraan tai välillisesti valtion varoista myönnettyjä etuja, ja toisaalta niiden on oltava seurausta valtion toiminnasta (ks. tuomio 16.5.2002, Ranska v. komissio, C-482/99, EU:C:2002:294, 24 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 13.9.2017, ENEA, C-329/15, EU:C:2017:671, 20 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen); nämä edellytykset ovat kumulatiiviset (ks. vastaavasti tuomio 28.3.2019, Saksa v. komissio, C-405/16 P, EU:C:2019:268, 48 ja 63 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 5.4.2006, Deutsche Bahn v. komissio, T-351/02, EU:T:2006:104, 103 kohta).
- 68 Käsiteltävässä asiassa komissio tarkasteli riidanalaisen päätöksen otsikon ”7.2.1.2 Valtion varat ja valtiosta johtuvaksi katsominen” alla olevassa 355-361 perustelukappaleessa samanaikaisesti kahta edellytystä, jotka koskevat valtion varojen käyttämistä ja valtion toiminnasta seuraamista. Se totesi aluksi kyseisen päätöksen 356 perustelukappaleessa, että riidanalainen tukijärjestelmä rahoitettiin autonomiselta alueelta peräisin olevilla varoilla ja että koska se perustui alueelliseen lakiin, sen oli katsottava johtuvan kyseisestä alueesta ja viime kädessä Italian valtiosta.
- 69 Tämän jälkeen komissio tarkasteli riidanalaisen päätöksen 357–360 perustelukappaleessa rahavirtoja lentoaseman pitäjiltä lentoyhtiöille. Tässä yhteydessä se kuvaili autonomisen alueen käyttöön ottamaa mekanismia, jolla tämä valtion yksikkö tarjosi rahoitusta sitä hakeneille lentoaseman pitäjille sillä edellytyksellä, että ne toimittavat sille hyväksyttäväksi toimintasuunnitelmia, joissa mainittujen lentoaseman pitäjien tuli eritellä, millä tavalla ne aikoivat käyttää kyseiset varat, muun muassa sopimuskumppaneina oleville lentoyhtiöille maksettaviin korvauksiin; tämä käy ilmi riidanalaisen tukijärjestelmän toiminnan yksityiskohtaisesta kuvauksesta, joka on riidanalaisen päätöksen otsikon ”2.7. Sardinian alueen käyttöön ottama rahoitusmekanismi ja -rakenne” alla. Komissio tukeutui tähän kuvaukseen todetakseen riidanalaisen päätöksen 360 perustelukappaleessa, että lentoaseman pitäjiä oli pidettävä välittäjinä autonomisen alueen ja lentoyhtiöiden välillä, joten näiden yhtiöiden saamat varat olivat peräisin kyseiseltä alueelta ja niiden voitiin katsoa johtuvan tästä viimeksi mainitusta.
- 70 Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 361 perustelukappaleessa näiden päätelmien perusteella, joissa osoitetaan autonomisen alueen ja lentoyhtiöiden välinen yhteys, että lentoaseman pitäjien näille yhtiöille suorittamat maksut rahoitettiin Italian valtion varoista ja ne johtuivat Italian valtiosta.
- 71 Kantaja kyseenalaistaa nämä päätelmät ensimmäisen kanneperusteen ensimmäisessä osassa esittämillään väitteillä. Kuten komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 356 perustelukappaleessa, kantaja ei kiistä, että varat, jotka on annettu lentoaseman pitäjien käyttöön usean vuoden jakson ajan, jotta nämä viimeksi mainitut toteuttavat toimia Sardinian edistämiseksi matkailukohteena, olivat autonomisen alueen ja täten Italian valtion varoja ja että päätös tällaisten varojen myöntämisestä mainituille toiminnanharjoittajille johtui kyseisestä alueesta ja siis kyseisestä valtiosta. Se riitauttaa sitä vastoin riidanalaisen päätöksen 358–360 perustelukappaleesta ilmenevän komission päätelmän, jonka mukaan näitä toiminnanharjoittajia, SOGAER mukaan lukien, voitiin pitää välittäjinä autonomisen alueen ja lentoyhtiöiden välillä.
- 72 Kantaja katsoo, että vaikka pitää paikkansa, että riidanalainen maksu suoritettiin ”valtion varoista” ja että se johtui Italian valtiosta, tämä ei johdu siitä, että SOGAER osallistui autonomisen alueen laatimaan riidanalaiseen tukijärjestelmään vaan pikemminkin siitä, että SOGAER on julkinen yritys, joka on Cagliariin kauppakamarin, joka on Italian valtion elin, valvonnan alaisuudessa. Toisin sanoen komissio katsoi kantajan mukaan virheellisesti, että riidanalainen maksu merkitsi Italian valtion toimenpiteitä kyseisen alueen eikä SOGAERin välityksellä. Näin ollen SOGAER oli komission mukaan merkityksellinen ”taso” valtiontuen olemassaolon arviointia varten.

- 73 Tältä osin on katsottava, että vaikka kantaja ei nimenomaisesti mainitse kahta kumulatiivista edellytystä, jotka muodostavat ensimmäisen valtiontueksi luokittelamisen edellytyksen, se kiistää implisiittisesti mutta väistämättä yhtäältä niiden varojen alueellisen alkuperän, joita lentoaseman pitäjät käyttivät suorittaakseen lentoyhtiöille maksun näiden kanssa tekemiensä sopimusten puitteissa, ja toisaalta sen, että autonomisen alueen katsotaan olevan vastuussa maksuista, jotka nämä yrittäjät suorittivat pannessaan täytäntöön kantajan kaltaisten lentoyhtiöiden kanssa tekemiään sopimuksia.
- 74 Alueellisten ”varojen” käytön osalta on hylättävä kantajan väite, jonka mukaan autonomisen alueen varoilla ei ole merkitystä, koska ne annettiin lentoaseman pitäjien eikä niiden lentoyhtiöiden käyttöön, joille suoritettavat maksut olivat peräisin vain lentoaseman pitäjiltä.
- 75 On nimittäin muistutettava, että oikeuskäytännössä on jo katsottu, että komissio voi toimenpidettä tutkiessaan joutua tutkimaan, voidaanko edun katsoa olevan myönnetty välillisesti muille toimijoille kuin valtion varojen siirron välittömälle vastaanottajalle (ks. vastaavasti tuomio 13.6.2002, Alankomaat v. komissio, C-382/99, EU:C:2002:363, 61 ja 62 kohta). Tältä osin unionin tuomioistuimet ovat myös myöntäneet, että tietyille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille suoraan myönnettyä etua voidaan pitää välillisenä etuna ja näin ollen valtiontueksi muille oikeushenkilöille, jotka olivat yrityksiä (ks. vastaavasti tuomio 19.9.2000, Saksa v. komissio, C-156/98, EU:C:2000:467, 22–35 kohta; tuomio 13.6.2002, Alankomaat v. komissio, C-382/99, EU:C:2002:363, 38 ja 60–66 kohta; tuomio 4.3.2009, Associazione italiana del risparmio gestito ja Fineco Asset Management v. komissio, T-445/05, EU:T:2009:50, 127 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 15.6.2010, Mediaset v. komissio, T-177/07, EU:T:2010:233).
- 76 Käsiteltävässä asiassa on katsottava, että lentoaseman pitäjien käyttöön annetut varat myönnettiin välillisesti lentoyhtiöille, koska autonomisen alueen käyttöön ottamalla mekanismilla voitiin varmistaa, että nämä varat vastasivat kyseisten lentoaseman pitäjien kyseisille yhtiöille maksamia korvauksia. Tältä osin on todettava, että vaikka kantaja kyseenalaistaa lentoaseman pitäjien aseman välittäjinä, se ei ole kiistänyt kyseisen mekanismin olemassaoloa tai toimintaa.
- 77 Tässä mekanismissa säädettiin eräänlaisesta tilien tarkastamista ja hyväksymistä koskevasta järjestelmästä. Erityisesti alueellisessa päätöksessä nro 29/36 säädettiin, että valitut lentoaseman pitäjät saisivat 20 prosentin suuruisen ennakkomaksun viitevuodelta maksettavista varoista, jonka jälkeen maksettaisiin toinen 60 prosentin suuruinen erä, jonka edellytys oli, että neljännesvuosittaiset kertomukset oli esitetty; lopuksi maksettaisiin viimeinen 20 prosentin suuruinen erä sellaisten asiakirjojen esittämisen yhteydessä, joiden avulla autonominen alue voi tarkistaa, että toiminta oli toteutettu asianmukaisesti, että tavoitteet oli saavutettu ja että aiheutuneet kustannukset olivat todellisia. Tämän valvontamekanismin tarkoituksena oli näin ollen estää kaikkia lentoaseman pitäjiä saamasta korvausta muista summista kuin niistä, jotka ne olivat sitoutuneet maksamaan korvauksena kantajan kaltaisille lentoyhtiöille, joiden kanssa ne olivat tehneet sopimuksen ja joita riidanalaisen päätöksen 2 artiklassa säädetty takaisinperintävelvollisuus koskee. Tämän mekanismin olemassaolo vahvistaa myös sen, että kyseinen autonominen alue toimi lentoyhtiöiden palveluiden rahoittajana, koska lentoaseman pitäjien niille lentoyhtiöille maksamat määrät, joiden kanssa ne olivat tehneet sopimuksen, vastasivat määriä, jotka autonominen alue tulisi niille maksamaan menettelyn lopuksi.
- 78 Toisaalta ja kuten riidanalaisen päätöksen 242–246 sekä 313, 314 ja 317 perustelukappaleesta, jossa esitetään huomautukset, jotka Olbian ja Cagliari-Elmasin lentoasemien pitäjät olivat esittäneet komissiossa käydyssä hallinnollisessa menettelyssä, ilmenee, nämä lentoaseman pitäjät itse kertoivat suorittaneensa tosiasiallisesti ennakkomaksuina määrät, jotka vastasivat sopimuskumppaneina oleville niille lentoyhtiöille maksettavia summia, jotka tarjosivat autonomisen alueen Sardinian matkailun edistämiseksi haluamia palveluja, jonka jälkeen ne toimittivat kyseiselle autonomiselle alueelle tilinpitokertomukset, joista kävivät ilmi todelliset kustannukset, jotta autonominen alue saattoi korvata ne. Tässä yhteydessä SOGAER, jonka kanssa kantaja teki riidanalaisen sopimuksen, on jopa todennut, kuten riidanalaisen päätöksen 314 perustelukappaleesta ilmenee, että autonominen alue oli vaatinut sitä osoittamaan, että palveluja tarjoavat lentoyhtiöt olivat saaneet alueelliset maksut kokonaisuudessaan ja

- että se toimi siis vain välittäjänä, joka oli välittänyt näille autonomiselta alueelta saadut summat. Lisäksi Italian tasavalta on väittänyt, kuten riidanalaisen päätöksen 340 perustelukappaleesta ilmenee, että Olbian lentoaseman pitäjä oli siirtänyt lentoyhtiöille kaikki tämän lentoaseman pitäjän autonomiselta alueelta saamat maksut.
- 79 Lisäksi kantaja on itse todennut, että autonominen alue ”rahoitti” lentoaseman pitäjien lentoyhtiöille suorittamat maksut siirtämällä varat lentoaseman pitäjille.
- 80 On siis selvää, että varat, joita lentoaseman pitäjät käyttivät maksaakseen lentoyhtiöille niiden kanssa tekemiensä sopimusten puitteissa, olivat autonomiselta alueelta peräisin olevia valtion varoja.
- 81 Siltä osin, johtuvat lentoaseman pitäjien ja lentoyhtiöiden välillä tehdyt sopimukset autonomisesta alueesta, kantaja korostaa erityisesti sitä, että lakiin nro 10/2010 ei itsessään sisälly lentoyhtiöille myönnettyä tukea ja että autonominen alue ei tehnyt sopimuksia näiden yhtiöiden kanssa.
- 82 On kuitenkin huomattava, että lentoyhtiöiden ja autonomisen alueen välisen suoran oikeudellisen yhteyden puuttuminen ei ole esteenä sille, että lentoaseman pitäjien tekemien sopimusten katsotaan johtuvan autonomisesta alueesta. Oikeuskäytännöstä nimittäin käy ilmi, että valtion varoilla toteutetun toimenpiteen käsitteen on tarkoitus kattaa paitsi valtion suoraan myöntämät edut myös sellaisten julkisten tai yksityisten elinten välityksellä myönnettyt edut, jotka tämä valtio on nimennyt tai perustanut tuen hallinnoimista varten (ks. vastaavasti tuomio 22.3.1977, Steinike ja Weinlig, 78/76, EU:C:1977:52, 21 kohta; tuomio 17.3.1993, Sloman Neptun, C-72/91 ja C-73/91, EU:C:1993:97, 19 kohta ja tuomio 30.5. 2013, Doux Élevage ja Coopérative agricole UKL-ARREE, C-677/11, EU:C:2013:348, 26 kohta). Unionin tuomioistuimien on perustellut valtiosta erillisten elinten välityksellä myönnettujen etuuksien sisällyttämistä SEUT 107 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan sillä, että on tarpeellista säilyttää SEUT 107–109 artiklassa määritellyjä ”valtion myöntämiä tukia” koskevien sääntöjen tehokas vaikutus estämällä se, että jäsenvaltiot voisivat kiertää valtiontukia koskevia sääntöjä pelkästään luomalla sellaisia riippumattomia toimielimiä, joiden tehtävänä on jakaa tukia (tuomio 16.5.2002, Ranska v. komissio, C-482/99, EU:C:2002:294, 23 kohta).
- 83 Vaikka tämä oikeuskäytäntö koskee etuja, jotka on myönnetty sellaisten elinten välityksellä, joilla on julkista valtaa tai yleishyödyllisiä tehtäviä ja jotka on perustettu tai nimetty tuen hallinnoimista varten, sen perusteella ei voida katsoa, että valtion suoraan jakamien etujen lisäksi vain nämä tapaukset kuuluisivat SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettun kiellon soveltamisalaan. Päinvastoin ja kuten aiemmin on jo todettu, myös sellainen etu, joka on myönnetty suoraan tietyille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille, voi merkitä välillistä etua ja näin ollen valtiontukea muille oikeushenkilöille, jotka ovat yrityksiä (ks. tuomio 19.9.2000, Saksa v. komissio, C-156/98, EU:C:2000:467, 22–5 kohta; tuomio 13.6.2002, Alankomaat v. komissio, C-382/99, EU:C:2002:363, 38 ja 60–66 kohta; ja tuomio 4.3.2009, Associazione italiana del risparmio gestito ja Fineco Asset Management v. komissio, T-445/05, EU:T:2009:50, 127 kohta ja tuomio 15.6.2010, Mediaset v. komissio, T-177/07, EU:T:2010:233), ilman, että edellytetään, että kyseessä olevat edut siirtyivät tämän valtion tuen hallinnoimista varten erityisesti nimeämän tai perustaman organisaation kautta.
- 84 Oikeuskäytännöstä ilmenee lisäksi, että toimenpiteen voidaan katsoa johtuvan valtiosta kaikkien niiden seikkojen perusteella, jotka ilmenevät tapauksen olosuhteista ja asiayhteydestä, jossa toimenpide on toteutettu, ja erityisesti seikoista, jotka konkreettisessa tapauksessa osoittavat viranomaisten osallistuneen toimenpiteen toteuttamiseen, kun otetaan huomioon myös toimenpiteen laajuus, sen sisältö tai sen sisältämät edellytykset (ks. vastaavasti tuomio 16.5.2002, Ranska v. komissio, C-482/99, EU:C:2002:294, 52–56 kohta ja tuomio 17.9.2014, Commerz Nederland, C-242/13, EU:C:2014:2224, 31–33 kohta).

- 85 Nyt käsiteltävässä asiassa on niin, että vaikka laissa nro 10/2010 tosin mainitaan lentoaseman pitäjät muttei lentoyhtiöitä siinä säädettyjen maksujen virallisina saajina, on kuitenkin ilmeistä, että lentoaseman pitäjien toiminnan on määrittänyt autonominen alue, koska kyseisessä laissa säädetyn mekanismin ja sen täytäntöönpanotoimien mukaisesti niiden käyttöön annettuja varoja oli käytettävä ja niitä oli tosiasiallisesti käytetty kyseisen alueen ohjeiden mukaisesti.
- 86 Lain nro 10/2010 3 artiklan 2 kohdassa säädettiin nimittäin nimenomaisesti, että kuljetuspalvelujen tarjonnan kriteerit, luonne ja kesto sekä suuntaviivat lentoaseman pitäjien toimintasuunnitelmien laatimista varten oli hyväksyttävä alueellisten täytäntöönpanoviranomaisten päätöslauselmilla, kun taas kyseisen lain 3 §:n 3 momentissa säädettiin, myös nimenomaisesti, että lentoaseman pitäjien laatimiin toimintasuunnitelmiin oli liitettävä niitä vastaavat toimet ja sopimukset ja että ne rahoitettaisiin vain, jos ne oli laadittu kuljetuspalvelujen tarjoajan kriteerien, luonteen ja keston mukaisesti sekä alueellisten täytäntöönpanoviranomaisten laatimien suuntaviivojen mukaisesti ja jos niistä oli annettu etukäteen asiasta vastaavan komitean sitova lausunto.
- 87 Lisäksi lailla nro 10/2010 käyttöön otetusta järjestelmästä ilmenee, että kyseisen lain säännöksiä on välttämättä luettava yhdessä niiden säädösten kanssa, jotka alueellisen täytäntöönpanoviranomaisen oli kyseisen lain mukaan annettava ja jotka olivat edellytyksinä autonomisen alueen käsiteltävässä asiassa kyseessä oleville lentoaseman pitäjille suorittamille maksuille. Näissä teksteissä ja erityisesti alueellisessa päätöksessä nro 29/36 säädettiin kuitenkin nimenomaisesti, että lentoaseman pitäjien oli toimitettava toimintasuunnitelmansa autonomiselle alueelle hyväksymistä varten ja että kyseisille toimintasuunnitelmille voidaan saada autonomisen alueen myöntämää rahoitusta, mikäli ne on laadittu liikenteen tarjonnan kriteerien, luonteen ja keston mukaisesti sekä alueellisen toimeenpanijan antamien suuntaviivojen mukaisesti.
- 88 Seuraavaksi on todettava, että autonomisen alueen käyttöön ottamaan järjestelmään kuului sen lisäksi, että toimintasuunnitelmat toimitettiin autonomisen alueen hyväksyttäviksi ennen menettelyn alkamista, se, että lentoaseman pitäjien - kuten edellä 77 kohdassa todetaan - oli toimitettava neljännesvuosittaiset kertomukset saadakseen 60 prosenttia tuesta, ja niillä oli mahdollisuus saada viimeinen, 20 prosentin suuruinen maksuerä vasta sen jälkeen, kun ne olivat esittäneet todisteet siitä, että ne olivat noudattaneet autonomisen alueen ohjeita. Näin ollen lentoaseman pitäjien maksamien määrien palauttamista edeltävät tarkastukset olivat omiaan mahdollistamaan sen, että autonominen alue saattoi valvoa näiden lentoaseman pitäjien aloitteita, koska ainoastaan ne aloitteet, jotka oli laadittu sen antamien suuntaviivojen mukaisesti ja joiden perusteeksi oli esitetty merkitykselliset sopimus- ja kirjanpitoasiakirjat, saattoivat johtaa riidanalaisessa tukijärjestelmässä tarkoitettuun rahoitukseen.
- 89 Lentoaseman pitäjät ovat itse esittäneet näkemyksiä, jotka tukevat sitä, että autonomisella alueella oli vaikutusvaltaa lentoaseman pitäjien aloitteiden sisältöön ja laajuuteen. Kuten riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 237 perustelukappaleesta ilmenee, GEASAR neuvotteli markkinointiehdotuksista niiden lentoyhtiöiden kanssa, jotka olivat vastanneet kiinnostuksenilmaisupyynnöön, jonka kyseinen lentoaseman pitäjä oli julkaissut internetsivustollaan, ottaen huomioon autonomisen alueen laatiman matkailumarkkinointisuunnitelman yhtenä suunnitteluvälineenä. SOGAER puolestaan väitti, kuten riidanalaisen päätöksen 313 perustelukappaleesta ilmenee, että riidanalaisessa tukijärjestelmässä autonominen alue suoritti korvauksen, joka vain siirtyi lentoaseman pitäjän kautta, "[autonomisen] alueen päättämän, rahoittaman ja valvoman suunnitelman puitteissa".
- 90 Erityisesti lentoyhtiöiden kanssa tehtyjen sopimusten osalta laissa nro 10/2010 ei tosin mainittu erityistoimia, joita lentoaseman pitäjien oli tarjottava toimintasuunnitelmissa, eikä siinä myöskään yksilöity lentoyhtiöitä, joihin oli tarkoitus ottaa yhteyttä. Se, että lain nro 10/2010 3 artiklan 3 kohdassa on viittaus sopimukseen, jotka lentoaseman pitäjien on esitettävä, ja se, että alueellisessa päätöksessä nro 29/36 on viittaus tapauksiin, joissa lentoyhtiöt panevat toimintasuunnitelmat täytäntöön, vahvistaa sen, että autonominen alue kannusti kyseisiä lentoaseman pitäjiä käyttämään lentoyhtiöitä, koska nämä ovat ainoat yksiköt, jotka voivat sitoutua näiden

lentoyhtiöiden kanssa lentoreittien avaamiseen tai säilyttämiseen, niiden vuoroihin ja matkustajamääriä koskeviin tavoitteisiin, ja sen, että autonominen alue päätti, mitä lentoyhteyksiä pidettäisiin tukikelpoisina. Lisäksi markkinoinnin osalta autonominen alue erotti toisistaan toimet, jotka lentoyhtiöiden oli toteutettava – mikä vahvisti sen, että lentoaseman pitäjien oli turvauduttava lentoyhtiöihin – sekä toimet, joiden toteuttajat eivät olleet lentoyhtiöitä, jotka eivät ole kyseessä esillä olevassa asiassa ja joiden olemassaolo ei missään tapauksessa vaikuta siihen, olivatko kantajan saamat varat peräisin autonomisen alueen talousarviosta ja olivatko ne siitä johtuvia.

- 91 Näin ollen niistä eri säännöksistä, jotka muodostavat autonomisen alueen perustaman mekanismin ja joita komissio luonnehtii ”etukäteisarvioinneiksi” ja ”jälkiarvioinneiksi”, ilmenee, että kyseinen autonominen alue valvoi tarkasti ja etukäteen lentoaseman pitäjien esittämiä toimintasuunnitelmia, muun muassa kyseessä olevia lentoreittejä ja suunniteltuja markkinointipalveluja, sekä lopuksi summia, jotka lentoaseman pitäjät maksoivat korvauksena kyseisistä lentoyhtiöiden tarjoamista palveluista edistettäessä Sardinian saarta matkailukohteena. Näin tehdessään autonominen alue otti itselleen riittävästi valvontavaltaa, jota se kohdisti sellaisten lentoaseman pitäjien toimintaan sopimusten puitteissa, jotka olivat päättäneet hakea riidanalaisen järjestelmän mukaisia rahoitustoimia, ja tämän perusteella voidaan katsoa, että tämä toiminta oli siitä johtuvaa.
- 92 Lisäksi on todettava, että asiakirja-aineiston asiakirjat, jotka komissio on toimittanut unionin yleiselle tuomioistuimelle esittääkseen näyttöä siitä, miten autonomisen alueen perustama mekanismi toimii, tukevat edellä esitettyjä toteamuksia, jotka koskevat sekä sitä, että lentoaseman pitäjien ja lentoyhtiöiden väliset sopimukset on katsottava autonomisesta alueesta johtuviksi, että sitä, että varat, joita käytettiin korvausten maksamiseen näille yhtiöille, olivat autonomisen alueen varoja. Ensinnäkin on todettava SOGAERin ja kantajan välisestä riidanalaisesta sopimuksesta, että kyseisen sopimuksen johdanto-osassa täsmennetään nimenomaisesti, että ”[autonominen] alue o[li] päättänyt investoida suurempia määriä kuljetus- ja matkailuteollisuuden markkinointiin”, että tässä tarkoituksessa se ”maksoi SOGAERille vuosittain summan, joka kyseisen yrityksen [oli] käytettävä tämän tavoitteen saavuttamiseen”, että ”sen valossa, mikä oli [autonomisen] alueen tahto, SOGAER [oli] julkaissut internetsivustollaan ilmoituksen investoidakseen markkinointitoimintaan, jonka tarkoituksena oli mainostaa Sardinian eteläosan matkailukohteita”, että ”[autonomisen] alueen julkaisemien suuntaviivojen mukaisesti SOGAER [oli] laatinut toimintasuunnitelman, jossa kuvailtiin strategiaa ja toimia, jotka liikenteen kehittämistavoitteen saavuttamiseksi [piti] toteuttaa”, ja että ”aluehallintokomitea hyväksyi tämän toimintasuunnitelman [lain nro 10/2010] 3 artiklan 3 kohdan mukaisesti”. Lisäksi tähän sopimukseen sisältyi lauseke, jossa täsmennettiin nimenomaisesti, että sopimukseen sovellettiin lain nro 10/2010 säännöksiä.
- 93 Seuraavaksi on todettava SOGAERin vuosia 2011–2013 varten etukäteen laatimasta toimintasuunnitelmasta, jonka autonominen alue hyväksyi alueellisen päätöksen nro 39/42 puitteissa, että siinä yksilöidään tosiasiallisesti markkinointitoimet, jotka kantajan on toteutettava. Komissio on esittänyt myös jäljennöksen riidanalaista maksua koskevasta laskusta, jonka kantaja päiväsi 20.12.2012 ja jonka SOGAER on toimittanut edelleen autonomiselle alueelle tämän lentoaseman pitäjän maksamien määrien korvaamista edeltävien tarkastusten yhteydessä.
- 94 Lopuksi autonomisen alueen 13.6.2013 ja 16.6.2014 tekemissä päätöksissä nro 322 ja nro 300, joissa vahvistetaan SOGAERille myönnettyjen maksujen lopullinen vuotuinen määrä vuosille 2012 ja 2013, kun otetaan huomioon, että SOGAERille vuodelle 2012 myönnetyllä summalla muun muassa korvattiin riidanalainen maksu, autonominen alue mainitsi nimenomaisesti, että ”laissa [nro 10/2010] tarkoitettu toimenpide toteutetaan niiden lentoaseman pitäjien välityksellä, jotka toimivat varojen lentoyhtiöille siirtämisen välittäjinä ja operatiivisina toimijoina, autonomisen alueen itse määrittämällä tavalla, sellaisena kuin siitä säädetään edellä mainitussa laissa [nro 10/2010] ja sen täytäntöönpanotoimissa” (che l'intervento di cui alla LR. n. 10/2010 si realizza attraverso le società di gestione aeroportuale, che fungono da tramite operativi e da soggetti anticipatori del trasferimento di risorse a favore dei vettori, secondo il percorso dalla Regione stessa disegnato con la sopraccitata legge regionale n. 10/2010 e con e delibere di attuazione della stessa) ja että ”lentoyhtiöiden oli katsottava

- olevan lain [nro 10/2020] mukaisten varojen siirtämisten todelliset ja ainoat vastaanottajat” (che i vettori debbano considerarsi i reali ed unici destinatari dei flussi delle risorse di cui alla predetta legge regionale).
- 95 Kaikkien näiden seikkojen perusteella sekä autonomisen alueen riidanalaisella tukijärjestelmällä käyttöön ottamasta mekanismista, että sen käytännön täytäntöönpanosta ilmenee, että lentoasemien toiminnanharjoittajien lentoyhtiöiden kanssa tekemät sopimukset ja maksut, jotka lentoyhtiöille suoritettiin kyseisten sopimusten täytäntöönpanemiseksi, merkitsivät valtion alueellisista rahastoista suoritettuja maksuja, ja ne oli katsottava autonomisesta alueesta johtuviksi.
- 96 Tätä päätelmää eivät horjuta edellä 56 kohdassa esitetyt kantajan väitteet siitä, että lentoaseman pitäjät, SOGAER mukaan lukien, saattoivat vapaasti hakea tai olla hakematta varoja autonomiselta alueelta ja että tätä valintaa ohjasivat niille ominaiset taloudelliset näkökohdat.
- 97 Tältä osin on todettava yhtäältä, että vaikka aloite autonomiselle alueelle esitettävistä toimintasuunnitelmista varojen hakemiseksi kuului muodollisesti lentoaseman pitäjille, sen jälkeen, kun ne olivat tehneet päätöksen osallistua riidanalaiseen tukijärjestelmään, niiden harkintavaltaa rajoitettiin toteutettavien käytännön toimien osalta huomattavasti autonomisen alueen asettamilla kriteereillä ja suuntaviivoilla, kuten komissio on väittänyt. Riidanalaisen sopimuksen sisällöstä, joka esitetään edellä 92 kohdassa, ilmenee kuitenkin selvästi, että riidanalainen maksu liittyi riidanalaiseen tukijärjestelmään.
- 98 Toisaalta vain lentoaseman pitäjiin liittyvistä taloudellisista näkökohdista on muistutettava, että lentoyhtiöiden palveluistaan, muun muassa markkinointipalveluista, laskuttamista kustannuksista eivät vastanneet lentoaseman pitäjät vaan autonominen alue. Näin ollen riskiosuus, josta lentoaseman pitäjät vastasivat, oli marginaalinen, koska se koski vain 4 prosentin pidätystä sekä palkkioita ja korkoja, jotka SFIRSin oli maksettava.
- 99 Lisäksi on muistutettava, että valtion toimenpiteitä ei voida jättää pitämättä SEUT 107 artiklassa tarkoitettuna tukena niiden tavoitteen perusteella. Kyseisessä artiklassa ei nimittäin tehdä eroa valtioiden toimenpiteiden syiden tai tavoitteiden perusteella vaan niiden vaikutusten perusteella (ks. tuomio 22.12.2008, *British Aggregates v. komissio*, C 487/06 P, EU:C:2008:757, 84 ja 85 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 26.11.2015, *Espanja v. komissio*, T-461/13, EU:T:2015:891, 39 kohta).
- 100 Koska on kuitenkin niin, kuten edellä on muistutettu, että komissio voi toimenpidettä tutkiessaan joutua tutkimaan, voidaanko edun katsoa olevan myönnetty välillisesti muille toimijoille kuin valtion varojen siirron välittömälle vastaanottajalle (ks. vastaavasti tuomio 13.6.2002, *Alankomaat v. komissio*, C-382/99, EU:C:2002:363, 61 ja 62 kohta), on katsottava, että jos voidaan osoittaa, kuten on asian laita käsiteltävässä asiassa, että välitön vastaanottaja siirsi valtion varoista peräisin olevan etuuden lopulliselle edunsaajalle, on merkityksetöntä, että vastaanottaja toteutti tämän siirron kaupallisen logiikan mukaisesti tai että päinvastoin tämä siirto oli yleisen edun mukaisen tavoitteen mukainen.
- 101 Tätä toteamusta tukee oikeuskäytäntö, jonka mukaan tietyille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille suoraan myönnettyä etua voidaan pitää välillisenä etuna ja näin ollen valtioneuvon tukena muille luonnollisille henkilöille ja oikeushenkilöille, jotka ovat yrityksiä (ks. vastaavasti tuomio 19.9.2000, *Saksa v. komissio*, C-156/98, EU:C:2000:467, 22–35 kohta; tuomio 13.6.2002, *Alankomaat v. komissio*, C-382/99, EU:C:2002:363, 38 ja 60–66 kohta; tuomio 4.3.2009, *Associazione italiana del risparmio gestito ja Fineco Asset Management v. komissio*, T-445/05, EU:T:2009:50, 127 kohta ja tuomio 15.6.2010, *Mediaset v. komissio*, T-177/07, EU:T:2010:233). Näihin tuomioihin johtaneissa asioissa luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden, jotka olivat valtion varojen välittömiä vastaanottajia, toteuttama etuuden siirto oli osa liikesuhdetta, mikä vahvistaa, että siirron taustalla olevan kaupallisen syyn olemassaololla ei ole vaikutusta siihen, miten valtion varoista lopulliselle tuensaajalle suuntautunutta virtaa arvioidaan SEUT 107 artiklan 1 kohdan kannalta.

- 102 Kantajan esittämistä väitteistä, jotka koskevat SOGAERin määrittelemistä direktiivissä 2006/111 tarkoitetuksi julkiseksi yritykseksi, on todettava, että nämä väitteet ovat tehottomia ja joka tapauksessa perusteettomia. Komissio ei nimittäin tukeutunut SOGAERista tehtyyn tällaiseen määritelmään katsoakseen, että riidanalainen maksu johtui Italian valtiosta. Sitä vastoin komissio tukeutui autonomisen alueen luomaan mekanismiin ja totesi, että lentoyhtiöiden saamat maksut olivat peräisin autonomisen alueen varoista ja että ne johtuivat näin ollen siitä ja Italian valtiosta. Tässä asiayhteydessä asianomaiset lentoaseman pitäjät, SOGAER mukaan lukien, toimivat ainoastaan välittäjinä siten, että niiden mahdollinen luokittelu julkiseksi yritykseksi oli merkityksetöntä, kuten komissio on todennut.
- 103 Näin ollen myöskään sillä ei ole merkitystä, että unionin yleinen tuomioistuin katsoi 13.12.2018 antamassaan tuomiossa Ryanair ja Airport Marketing Services v. komissio (T-53/16, EU:T:2018:943) ja 13.12.2018 antamassaan tuomiossa Ryanair ja Airport Marketing Services v. komissio (T-165/15, EU:T:2018:953), joihin kantaja on vedonnut, että komissio katsoi perustellusti, että kyseessä olleet kaksi kauppakamaria, jotka valvoivat Pau-Béarnin ja Nîmes-Uzès-Le Viganin lentoasemia, olivat viranomaisia, joiden päätösten voitiin katsoa johtuvan Ranskan valtiosta. Vaikka oletettaisiin, että Cagliariin kauppakamari on viranomainen ja että Cagliari-Elmasin lentoaseman tilanne on rinnastettavissa näissä muissa asioissa kyseessä olleiden kahden lentoaseman tilanteeseen siten, että tämän lentoaseman menettely katsotaan Cagliariin kauppakamarista ja siis Italian valtiosta johtuvaksi, nyt käsiteltävässä asiassa on kuitenkin niin, että siinä erityisesti kyseessä oleva toiminta eli riidanalaisen sopimuksen tekeminen ja riidanalainen maksu voidaan edellä esitettyjen seikkojen perusteella katsoa autonomisesta alueesta johtuvaksi ja että Cagliari-Elmasin lentoaseman tehtävänä oli vain toimia välittäjänä.
- 104 Joka tapauksessa on todettava, että toisin kuin niissä erityisissä olosuhteissa, jotka olivat kyseessä 13.12.2018 annettuun tuomioon Ryanair ja Airport Marketing Services v. komissio (T-53/16, EU:T:2018:943) ja 13.12.2018 annettuun tuomioon Ryanair ja Airport Marketing Services v. komissio (T-165/15, EU:T:2018:953) johtaneissa asioissa, nyt käsiteltävässä asiassa ei yhtäältä ole osoitettu, että Cagliariin kauppakamari on viranomainen, koska kantaja on tyytynyt vain toteamaan, kuten riidanalaisen päätöksen 55 perustelukappaleessa todetaan, että Italian oikeuden mukaisesti Cagliariin kauppakamari on itsenäinen julkisyhteisö. Toisaalta Cagliari-Elmasin lentoaseman pitäjä on SOGAER eikä Cagliariin kauppakamari, eikä kantaja ole pyrkinyt osoittamaan, että tämän lentoaseman pitäjän – jonka osake-enemmistö on tosin tämän viimeksi mainitun omistuksessa – toiminta voitiin katsoa Cagliariin kauppakamarista johtuvaksi 16.5.2002 annetussa tuomiossa Ranska v. komissio (C-482/99, EU:C:2002:294) asetettujen edellytysten perusteella.
- 105 Siltä osin kuin lopuksi on kyse kantajan väitteestä, jonka mukaan komissio pyrkii nyt käsiteltävässä asiassa täydentämään riidanalaisen päätöksen perusteluita toteamalla, että lentoaseman pitäjien ja lentoyhtiöiden välillä tehtyjen sopimusten ainoa tarkoitus oli jakaa autonomisen alueen käyttöön asettamat varat, on riittävää todeta, että tällä toteamuksella komissio viittaa selvästi näiden lentoaseman pitäjien välittäjän tehtävään, joka esitetään muun muassa riidanalaisen päätöksen 357–360 perustelukappaleessa ja josta muistutetaan sen 388 ja 402 perustelukappaleessa. Näin ollen kantajan väite on hylättävä.
- 106 Kaiken edellä esitetyn perusteella on katsottava, että komissio ei tehnyt oikeudellista virhettä katsoessaan riidanalaisen päätöksen 357–360 perustelukappaleessa, että lentoaseman pitäjien voitiin katsoa olevan välittäjiä autonomisen alueen ja lentoyhtiöiden välillä, ja päätellessään, että maksut, riidanalainen maksu mukaan lukien, jotka lentoaseman pitäjät suorittivat mainituille lentoyhtiöille, vastasivat autonomisen alueen varoja ja olivat siitä johtuvia. Koska komissio ei näin ollen ole tehnyt virhettä siltä osin, mikä on valtiontuen olemassaolon arvioinnin kannalta merkityksellinen ”taso”, ensimmäisen kanneperusteen ensimmäinen osa on hylättävä.

Ensimmäisen kanneperusteen toinen osa, joka koskee yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen soveltamista SOGAERin tasolla

- 107 Kantaja väittää, että koska lentoaseman pitäjät muodostavat merkityksellisen arvioinnin ”tason”, vain sillä kysymyksellä on merkitystä, menettelikö SOGAER, joka toimi itsenäisesti, yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen mukaisella tavalla riidanalaisen maksun suorittaessaan.
- 108 Näin ollen komission toteamukset, jotka koskevat autonomisen alueen aikomuksia eli sitä, että viimeksi mainittu pyrki saavuttamaan julkisen politiikan tavoitteita eikä kannattavuuden tavoitteita, ovat vailla merkitystä. Myöskään liiketoimintasuunnitelman, kannattavuuden etukäteisarvioinnin tai muiden sisäisten asiakirjojen, joiden avulla voidaan osoittaa autonomisen alueen mahdolliset kannattavuuden tavoitteet, puuttumisella ei ole merkitystä.
- 109 Kantajan mukaan sen tutkimiseksi, toimiko SOGAER yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen mukaisesti riidanalaisen sopimuksen tehdessään, komission olisi pitänyt päätöskäytäntönsä ja unionin yleisen tuomioistuimen 17.12.2008 antamassa tuomiossa Ryanair v. komissio (T-196/04, EU:T:2008:585) omaksuman lähestymistavan mukaisesti tasata kyseiseen sopimukseen liittyviä kustannuksia ja tuloja. Jos tällaisen tasauksen jälkeen saldo on negatiivinen, kyseessä olisi valtiontuki.
- 110 Kantajan mukaan ei ole kuitenkaan mitään syytä sille, ettei komissio nyt käsiteltävässä asiassa suorittanut riidanalaiseen sopimukseen liittyvien kustannusten ja tulojen tasausta. Tältä osin kantaja arvostelee komissiota siitä, ettei se ole perustellut riidanalaisen päätöksen 386 ja 387 perustelukappaleessa esittämäänsä päätelmää, jonka mukaan sillä ei ollut mahdollisuutta arvioida lentoaseman pitäjien ja lentoyhtiöiden välisiä taloudellisia suhteita, vaikka näiden lentoyhtiöiden valitsemiseksi oli järjestetty tarjouskilpailuja. Se arvostelee komissiota myös siitä, ettei se itse tehnyt aloitetta pyytää lentoaseman pitäjiä esittämään etukäteisarviointeja lentoyhtiöiden kanssa tehtyjen sopimusten kannattavuudesta.
- 111 Siltä osin kuin erityisesti on kyse siitä, mitkä tulot on otettava huomioon riidanalaisiin sopimuksiin liittyvien kustannusten ja tulojen tasaamisen yhteydessä, nämä tulot ovat kantajan mukaan niitä, joita Cagliari-Elmasin lentoasema sai kantajan tältä lentoasemalta liikennöimistä lentoreiteistä eli – kuten pelkän internethaun perusteella voitiin todeta – Cagliari-Elmasin sekä Köln-Bonnin ja Stuttgartin välisistä reiteistä. Lisäksi komissio on riidanalaisen päätöksen 376 perustelukappaleessa itse vahvistanut yhteyden lentoaseman pitäjien lentoyhtiöiden kanssa tekemien markkinointisopimusten ja näiden viimeksi mainittujen asianomaisilta lentoasemilta liikennöimien lentoreittien välillä.
- 112 Tässä tasauksessa huomioon otettavista kustannuksista kantaja katsoo, että riidanalainen maksu ei ole merkityksellinen. Todellisuudessa merkityksellisinä kustannuksina olisi otettava huomioon SOGAERin rahoituskustannukset niiden varojen saamiseksi, jotka mahdollistivat kyseisen maksun suorittamisen (jäljempänä rahoituskustannukset). Kuten edellä 56 kohdassa on jo mainittu ensimmäisen kanneperusteen ensimmäisen osan yhteydessä, lentoaseman pitäjien oli maksettava autonomiselle alueelle 4 prosentin suuruinen korvaus oikeudesta saada käyttää sen varoja sekä tarvittaessa palkkioita ja korkoja. Nämä rahoituskustannukset ovat kuitenkin kantajan mukaan määrältään huomattavasti alhaisemmat kuin riidanalaisista maksua vastaava 30 000 euron määrä.
- 113 Sitä vastoin olisi kantajan mukaan epäasianmukaista ottaa huomioon riidanalainen maksu, kun otetaan huomioon, että sen rahoitti autonominen alue ja että tämä viimeksi mainittu ja SOGAER eivät muodostaneet yhtä yksikköä. Tältä osin 17.12.2008 annettuun tuomioon Ryanair v. komissio (T-196/04, EU:T:2008:585) ei voida tehokkaasti vedota, koska – toisin kuin nyt käsiteltävässä asiassa, jossa SOGAER ei ollut autonomisen alueen omistuksessa – Vallonian alue omisti Charleroin (Belgia) lentoaseman pitäjän kokonaisuudessaan.

114 Komissio katsoo ensisijaisesti, että ensimmäisen kanneperusteen toinen osa on tehoton siltä osin kuin siinä kyseenalaistetaan vain riidanalaisen päätöksen 385–387 perustelukappaleessa esitetyt toteamukset, jotka koskevat yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen konkreettista soveltamista, riitauttamatta kyseisen päätöksen 380–383 perustelukappaleen toteamusta, jonka mukaan kyseistä periaatetta ”ei voida soveltaa” siitä syystä, että autonominen alue pyrkii pikemminkin yleisen talouspolitiikan tavoitteisiin kuin kyseisten lentoasemien kannattavuuden tavoitteisiin. Toissijaisesti komissio katsoo, että toinen osa on perusteeton.

115 Lisäksi komissio katsoo erityisesti kantajan siitä väitteestä, jonka mukaan rahoituskustannukset olisi otettava huomioon merkityksellisinä kustannuksina tasauksessa, johon kantaja on vedonnut, että väite on jätettävä tutkimatta.

– Rahoituskustannuksia koskevan väitteen tutkittavaksi ottaminen

116 Komission mukaan kantaja vetoaa vastauksessaan rahoituskustannuksia koskevalla väitteellään siihen, että nämä rahoituskustannukset, pikemminkin kuin riidanalainen maksu, muodostavat merkityksellisen tuen. Komission mukaan kantaja on esittänyt uuden kanneperusteen, joka on täten jätettävä tutkimatta.

117 Kantaja on vastauksena unionin yleisen tuomioistuimen tästä seikasta esittämään kysymykseen selittänyt, että tämä väite oli jatkoa sen pääasialliselle väitteelle, jonka mukaan komission olisi pitänyt tutkia valtiontuen olemassaolo SOGAERin tasolla pikemminkin kuin autonomisen alueen tasolla. Kantaja lisäsi toissijaisesti, että riidanalaiseen sopimukseen liittyvien kustannusten ja tulojen tasaaminen johti ylijäämään, kun otetaan huomioon sekä riidanalaisen maksun määrä, joka oli 30 000 euroa että rahoituskustannusten määrä, joka oli selvästi alle 30 000 euroa, mikä kummassakin tapauksessa sulki pois valtiontuen olemassaolon.

118 Tältä osin on todettava, että vaikka kantaja vaati jo kannekirjelmässä, että on tarkistettava, oliko SOGAER toiminut yksityisen toimijan tavoin ja tasattava riidanalaiseen sopimukseen liittyvät kustannukset ja tulot, joka on ymmärrettävä vaatimuksena riidanalaisen sopimuksen kannattavuuden lisääntymisen arvioinnista, se viittasi tämän kannekirjelmän vaiheessa vain riidanalaiseen maksuun eikä lainkaan rahoituskustannuksiin. Kantaja mainitsi rahoituskustannukset ensimmäisen kerran vastauskirjelmässään ja muutti täten kannattavuuden lisääntymisen arvioinnissa huomioon otettavia merkityksellisiä kustannuksia.

119 Lisäksi kantaja teki samankaltaisen muutoksen vähämerkityksisen tuen olemassaoloa koskevan kolmannen kanneperusteen yhteydessä esittämässään perusteluissa. Vaikka se väitti kannekirjelmässään, että riidanalainen maksu alittaa määrältään huomattavasti merkityksellisen 200 000 euron kynnyksarvon, se viittasi tämän jälkeen vastauskirjelmässään rahoituskustannusten määrään, joka on selvästi alle 30 000 euroa.

120 Näin menetellessään kantaja kuitenkin muutti yhtä perustelujensa olennaista aspektia, sillä se riitauttaa kannekirjelmässä esitettyä kannattavuuden lisääntymisen arviointia täsmentävän väitteen varjolla riidanalaisessa päätöksessä yksilöidyn tuen kohteen ja viime kädessä määrän, joka olisi tarvittaessa maksettava takaisin riidanalaisen päätöksen 2 artiklaan sisältyvän takaisinperintävelvollisuuden nojalla.

121 Edellä esitetyn perusteella toimintakustannuksia koskevalla väitteellä ei laajenneta ensimmäisen kanneperusteen toista osaa, sellaisena kuin se esitetään kannekirjelmässä, edellä 61 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitettulla tavalla. Tämän vuoksi kyseinen väite on jätettävä tutkimatta.

– Ensimmäisen kanneperusteen toisen osan perusteltavuus

- 122 Kantaja väittää, että komission olisi pitänyt tutkia, toimiko SOGAER yksityinen toimija -periaatteen mukaisesti, kun se teki riidanalaisen sopimuksen ja suoritti riidanalaisen maksun.
- 123 Tältä osin on aluksi muistutettava, että ensimmäisen kanneperusteen ensimmäisen osan käsittelyn yhteydessä esitetystä syystä kantaja väittää virheellisesti, että SOGAER on merkityksellinen taso valtiontuen olemassaolon arviointia varten.
- 124 Ensimmäisen kanneperusteen toinen osa on hylättävä perusteettomana, koska se perustuu virheelliseen lähtökohtaan. Kun nimittäin otetaan huomioon, että lentoaseman pitäjät toimivat vain välittäjinä, yksityinen toimija -periaatetta ei ollut tarkoitus soveltaa niiden tasolla, kuten komissio on riidanalaisen päätöksen 387 perustelukappaleessa katsonut. Toisin kuin kantaja väittää, komissio on siis perustellut päätelmänsä, jonka mukaan sen ei olisi ollut mahdollista arvioida lentoaseman pitäjien ja lentoyhtiöiden välisiä taloudellisia suhteita, täsmentäen kyseisessä perustelukappaleessa, että lentoaseman pitäjät eivät toimineet markkinataloustoimijoiden tavoin, kun ne panivat täytäntöön autonomisen alueen suunnitteleman riidanalaisen tukijärjestelmän.
- 125 Ylimääräisenä huomautuksena on todettava, että asianomaiset lentoaseman pitäjät eli Cagliari-Elmasin ja Olbian lentoasemien pitäjät eivät olleet autonomisen alueen valvonnassa, mitä kantaja ei myöskään ole kiistänyt. Näin ollen autonominen alue ei voinut odottaa osakkeenomistajana enemmän tai vähemmän pitkän tähtäimen taloudellista tuottoa varoille, jotka se asetti kyseisten toiminnanharjoittajien käyttöön, eikä yksityinen markkinataloustoimija -periaatetta ollut tästä syystä aiheellista soveltaa.
- 126 Edellä esitetystä seuraa, että koska lentoyhtiöiden ja lentoaseman pitäjien välisiä liiketoimia ei ollut tarkoitus tarkastella yksityisen toimijan periaatteen kannalta, komission ei pitänyt tarkastella niiden konkreettista soveltamista kantajan tapauksessa.
- 127 Näin ollen komission ei ensinnäkään tarvinnut analysoida riidanalaisen sopimuksen kannattavuuden kasvua. Tästä syystä kantajan vastauksena unionin yleisen tuomioistuimen esittämään kysymykseen väitetystä esittämä näyttö on vailla merkitystä. Joka tapauksessa on todettava, että tätä näyttöä ei voida pitää pätevänä arviona kannattavuuden kasvusta. Riittää, kun todetaan erityisesti, että kantaja yksilöi merkityksellisiksi tuloiksi kaikki lentoasemamaksut, jotka se maksoi SOGAERille ajanjakson 2011–2015 aikana. Näin tehdessään se sisällyttää lentoasemamaksut lähes kahdelta vuodelta, jotka edelsivät riidanalaisessa sopimuksessa kyseessä olevaa edistämiskampanjaa, eikä se arvioi kyseisten maksujen määrää, joka oli seurausta Cagliari-Elmasin lentoaseman matkustajamäärien kasvusta kyseisen kampanjan johdosta. Lisäksi kantaja yksilöi merkityksellisinä kustannuksina ainoastaan riidanalaisen maksun ja jättää ottamatta huomioon muut SOGAERin kustannukset, jotka liittyvät muun muassa kyseisen lentokentän matkustajamäärien kasvuun.
- 128 Muilta osin riittää, kun todetaan, että kantaja tulkitsee virheellisesti riidanalaisen päätöksen 376 perustelukappaletta, joka ei koske kannattavuuden kasvusta tehdyn arvion yksityiskohtia. Tämä perustelukappale koskee erillistä kysymystä siitä, ovatko lentoaseman pitäjien ja lentoyhtiöiden välillä tehtyjen sopimusten mukaiset markkinointipalvelujen kustannukset kustannuksia, joista näiden yhtiöiden olisi tavallisesti vastattava.
- 129 Toiseksi, toisin kuin kantaja väittää, komissio ei ollut velvollinen pyytämään viran puolesta lentoaseman pitäjiä esittämään mahdollisia etukäteisarvioita lentoyhtiöille suoritettujen maksujen kannattavuudesta, koska nämä arvioinnit kuuluivat myös yksityisen toimijan periaatteen konkreettiseen soveltamiseen SOGAERin tasolla. Lisäksi, kuten komissio perustellusti toteaa, tietyt asianomaiset, kuten SOGAER, esittivät huomautuksia, jotka koskivat muun muassa yksityinen

markkinataloustoimija -periaatteen mahdollista soveltamista, ja näihin huomautuksiin oli liitetty asiakirjoja, joita nämä asianosaiset pitivät merkityksellisinä, kun taas kantaja ei osallistunut hallinnolliseen menettelyyn.

- 130 Näissä olosuhteissa komissiota ei voida arvostella siitä, ettei se ottanut huomioon sellaisia mahdollisia tosiseikkoja tai oikeudellisia seikkoja, jotka sille olisi voitu esittää hallinnollisessa menettelyssä, mutta joita sille ei esitetty, koska komissiolla ei ole ei ole viran puolesta velvollisuutta kuvitella, mitkä ovat ne seikat, jotka sille olisi voitu esittää (ks. vastaavasti tuomio 12.9.2019, Achemos Grupé ja Achema v. komissio, T-417/16, ei julkaistu, valitus vireillä, EU:T:2019:597, 60 kohta).
- 131 Kolmanneksi on todettava, että myös se kantajan istunnossa esittämä väite on vailla merkitystä, jonka mukaan se seikka, että kantaja sijoitti riidanalaisen sopimuksen kohteena olevaan kampanjaan 10 000 euroa SOGAERin maksamien 30 000 euron lisäksi, kuten edellä 2324 kohdassa todetaan, on omiaan osoittamaan, että SOGAER toimi yksityisen toimijan tavoin.
- 132 Lisäksi on niin, että mikäli kantaja pyrki vetoamaan oikeuskäytäntöön, jonka mukaan julkisten elinten ja yksityisten toimijoiden samanaikaisen ja vertailukelpoisen tiettyyn liiketoimeen osallistumisen perusteella voidaan päätellä, että tämä liiketoimi toteutetaan olosuhteissa, jotka ovat omiaan täyttämään yksityisen toimijan periaatteen (ks. vastaavasti tuomio 12.12.2000, Alitalia v. komissio, T-296/97, EU:T:2000:289, 81 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen), nämä väitteet on hylättävä. Käsiteltävässä asiassa SOGAERin ei voida katsoa osallistuneen vertailukelpoisissa olosuhteissa samaan liiketoimeen kuin kantaja, koska SOGAER ei ole lentoyhtiö. Näin ollen SOGAER ei voinut odottaa saavansa voittoa, joka olisi samansuuruista kuin se, jota kantaja odotti saavansa taloudellisesta osallistumisestaan kyseiseen kampanjaan, eli muun muassa voittoa, joka muodostui lippujen myynnin kasvusta tai lennon aikana tarjottavien palveluiden myynnin kasvusta kyseessä olevilla lentoreiteillä.
- 133 Lopuksi kantajan väitteestä, jonka mukaan yksityinen markkinataloustoimija -periaatetta oli sovellettava lentoaseman pitäjien tasolla, koska riidanalaisessa päätöksessä itsessään ja erityisesti 382 ja 385 perustelukappaleessa todetaan, ettei sitä sovellettu autonomisen alueen tasolla, on todettava, että kantaja tulkitsee näitä perustelukappaleita virheellisesti. Näistä perustelukappaleista nimittäin ilmenee ainoastaan, että arvioitaessa valtiontuen olemassaoloa autonomisen alueen tasolla yksityinen markkinataloustoimija -periaatetta ei voitu soveltaa, koska tämä viimeksi mainittu pyrki saavuttamaan julkisen politiikan tavoitteita pikemminkin kuin tuottoa, jota yksityinen toimija saattoi odottaa saavansa liiketoimista lentoyhtiöiden kanssa.
- 134 Edellä esitetyn perusteella ensimmäisen kanneperusteen toinen osa on osittain jätettävä tutkimatta ja osittain hylättävä perusteettomana, ja ensimmäinen kanneperuste on näin ollen hylättävä kokonaisuudessaan.

Toinen kanneperuste, joka koskee SEUT 107 artiklan 1 kohdan rikkomista siltä osin kuin komissio ei ole osoittanut, että kantajan väitetysti saama tuki väärästi tai uhkasi vääristää kilpailua ja vaikutti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan

- 135 Toinen kanneperuste koskee sitä, että komissio ei ole osoittanut, että kantajan saama tuki väärästi tai uhkasi vääristää kilpailua ja vaikutti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, ja kantaja väittää sen tueksi ensimmäisessä osassa, että komission olisi pitänyt osoittaa, miten riidanalainen maksu – eikä riidanalainen tukijärjestelmä – olisi vääristänyt tai uhannut vääristää kilpailua ja vaikuttanut jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Kanneperusteen toisessa osassa, joka on esitetty toissijaisesti, kantaja väittää, että vaikka oletettaisiin, että komissio voi tyytyä tarkastelemaan kyseistä järjestelmää, riidanalaisen päätöksen perustelut olivat riittämättömät sen osalta, että tämä järjestelmä oli omiaan vääristämään kilpailua ja vaikuttamaan kauppaan.

136 Komissio vaatii, että toinen kanneperuste jätetään osittain tutkimatta ja osittain hylätään perusteettomana. Sen mukaan ensimmäinen osa on jätettävä tutkimatta erityisesti siltä osin kuin kantaja väittää, että riidanalainen maksu on yksittäinen tuki, joka on myönnetty ad hoc pikemminkin kuin tukijärjestelmän nojalla.

Ensimmäinen osa, joka koskee riidanalaisen maksun tarkastelua riidanalaisen tukijärjestelmän sijaan

137 Kantaja väittää, että kun otetaan huomioon se, että se oli saanut asianomaisista 16 lentoyhtiöstä pienimmän maksun eli 30 000 euroa, ei voida hyväksyä, että komissio asetti kaikki nämä yhtiöt samalle viivalle eikä tarkastellut riidanalaisista maksua erikseen. Lisäksi se katsoo, ettei komissio voinut tyytyä tutkimaan riidanalaisen tukijärjestelmän vaikutusta kilpailuun ja jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, koska käsiteltävänä oleva asia ei koske tukijärjestelmää.

138 Komissio vetoaa tuomioon 9.6.2011, Comitato "Venezia vuole vivere" ym. v. komissio (C-71/09 P, C-73/09 P ja C-76/09 P, EU:C:2011:368, 63 kohta) perustuvan oikeuskäytännön perusteella, että jos kysymyksessä on nyt esillä olevan kaltainen tukijärjestelmä, komissio voi lisäksi rajoittaa tutkimuksensa koskemaan vain tukijärjestelmän ominaispiirteitä arvioidakseen päätöksen perusteluosassa sitä, tarjoaako tuki tukisummien suuren määrän tai korkean prosenttiosuuden vuoksi, tuen kohteena olevien investointien luonteen vuoksi tai järjestelmän muiden yksityiskohtien vuoksi tuen saajille merkittävää etua kilpailijoihinsa nähden ja onko se omiaan hyödyttämään erityisesti yrityksiä, jotka käyvät jäsenvaltioiden välistä kauppaa. Komissiolla ei näin ole velvollisuutta arvioida tällaista ohjelmaa koskevassa päätöksessä sen perusteella yksittäistapauksissa myönnettyä tukea.

139 Komissio katsoo lisäksi, että siltä osin kuin kantaja väittää, että riidanalainen maksu on yksittäinen ad hoc -tuki eikä tukijärjestelmän nojalla myönnetty yksittäinen tuki ja näin tehdessään kiistää riidanalaisien toimenpiteiden luokittelun "tukijärjestelmäksi", kantaja ei esittänyt minkäänlaista selitystä eikä varsinkaan omaa kantaansa tukevaa näyttöä, joten tällainen väite on jätettävä tutkimatta. Toissijaisesti tämä väite on perusteeton, koska lentoaseman pitäjillä ei ole lainkaan harkintavaltaa ja ne ainoastaan toimittavat yksittäisen tuen riidanalaisen tukijärjestelmän mukaisesti.

140 Tältä osin on heti alkuun huomautettava, että kantaja väitti ensimmäisen kanneperusteen yhteydessä, että komission olisi pitänyt arvioida valtiontuen olemassaoloa pikemminkin SOGAERin kuin autonomisen alueen tasolla. Tämä väite on kuitenkin hylätty perusteettomana.

141 Siltä osin kuin kantajan toisen kanneperusteen ensimmäisessä osassa esittämät väitteet perustuvat ensimmäisen kanneperusteen ensimmäisen osan yhteydessä esitettyihin väitteisiin siltä osin, että riidanalaisista maksua on tarkasteltava erillisenä sen vuoksi, että SOGAER muodostaa valtiontuen olemassaolon arvioinnin kannalta merkityksellisen tason, on todettava, että nämä väitteet perustuvat virheelliseen olettamiseen ja ne on näin ollen hylättävä perusteettomina. Tätä päätelmää ei voi horjuttaa kantajan viittaus riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 48 perustelukappaleeseen, jossa ainoastaan todetaan, että lentoaseman pitäjien oli tehtävä markkinointisopimuksia toimen 2 täytäntöönpanoa varten.

142 Siltä osin kuin kantaja pyrkii komission väittämällä tavalla riitauttamaan ilmoitettujen toimenpiteiden luokittelun tukijärjestelmäksi, on kuitenkin myös tarkasteltava, voidaanko tämä kantajan argumentaation osa ottaa tutkittavaksi ja onko se mahdollisesti perusteltu.

143 Kun unionin yleinen tuomioistuin tiedusteli kantajalta tällaisen argumentaation tutkittavaksi ottamisesta, se katsoo selittäneensä kantansa tästä asiasta väittämällä ensimmäisen kanneperusteen yhteydessä, että komission olisi pitänyt valtiontuen olemassaolon arvioimiseksi tutkia riidanalainen sopimus eikä riidanalainen tukijärjestelmä, joka ei kantajan mukaan ole merkityksellinen. Tämä kanta on lisäksi yhdenmukainen riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 48 perustelukappaleen kanssa, joka koskee nimenomaisesti lentoaseman pitäjien ja lentoyhtiöiden välisiä markkinointisopimuksia. Kantaja

katsoo näin ollen, että komissio pyrkii oikeudenkäyntiväitteellään kääntämään todistustaakan, koska sen tehtävänä oli, kun otetaan huomioon, että SOGAER oli julkinen yritys, tarkistaa, oliko tämä lentoaseman pitäjä toiminut yksityisen markkinataloustoimijan tavoin.

- 144 Lisäksi kantaja vetoaa 14.2.2019 annetun tuomion Belgia ja Magnetrol International v. komissio (T-131/16 ja T-263/16, valitus vireillä, EU:T:2019:91) 87 kohtaan ja lisää, että tukijärjestelmän määrittäminen riippuu muun muassa edellytyksestä, jonka mukaan asianomaisilla viranomaisilla ei ole harkintavaltaa kyseessä olevan tuen olennaisten osatekijöiden määrittämisen ja sen myöntämisen tarkoituksenmukaisuuden osalta, mistä ei ole kyse nyt käsiteltävässä asiassa, koska riidanalaisessa päätöksessä ei mitenkään viitata siihen, ettei lentoasemien toiminnanharjoittajilla ole harkintavaltaa riidanalaisen tukijärjestelmän täytäntöönpanon osalta.
- 145 Tältä osin on muistutettava, että Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 21 artiklan ensimmäisen kohdan nojalla, sellaisena kuin sitä sovelletaan unionin yleisessä tuomioistuimessa vireillä olevaan oikeudenkäyntimenettelyyn saman perussäännön 53 artiklan ensimmäisen kohdan ja unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 76 artiklan d alakohdan nojalla, kanteessa on mainittava oikeudenkäynnin kohde sekä perusteet ja perustelut, joihin asiassa vedotaan, ja yhteenveto kyseisistä perusteista. Tämän maininnan on oltava riittävän selvä ja täsmällinen, jotta vastaaja voi valmistautua esittämään puolustuksensa ja jotta unionin yleinen tuomioistuin voi harjoittaa tuomioistuinvalvontaansa. Oikeuskäytännössä katsotaan vakiintuneesti, että oikeusvarmuuden ja hyvän lainkäytön takaamiseksi kanteen tutkittavaksi ottamisen edellytyksenä on, että ne olennaiset tosiseikat ja oikeudelliset seikat, joihin kantaja perustaa kanteensa, käyvät ilmi ainakin pääpiirteittäin itse kannekirjelmästä, kunhan ne on esitetty johdonmukaisesti ja ymmärrettävästi (ks. vastaavasti tuomio 19.4.2012, Evropaiki Dynamiki v. komissio, T-49/09, ei julkaistu, EU:C:2012:186, 90 kohta ja tuomio 16.10.2013, TF1 v. komissio, T-275/11, ei julkaistu, EU:T:2013:535, 95 kohta).
- 146 Nyt käsiteltävässä asiassa edellä 137 kohdassa esitetyistä väitteistä ilmenee, että kantaja on lähinnä vain todennut, ettei voida hyväksyä, että komissio asettaa kaikki lentoyhtiöt samalle tasolle ja että käsiteltävässä asiassa ei ole kyse tukijärjestelmästä. Kantaja vetosi riidanalaiseen tukijärjestelmään vielä kolmannessa kanneperusteessa, mutta vain todetakseen, että ”riita ei koske lentoyhtiöiden tukijärjestelmää vaan velvollisuutta konkreettiseen palauttamiseen”, joka riidanalaisessa päätöksessä on asetettu. On todettava, ettei kantaja selitä, miten komissio katsoi sen mukaan virheellisesti riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa, että riidanalaiset toimenpiteet olivat asetuksen 2015/1589 1 artiklan d alakohdassa tarkoitettu tukijärjestelmä, varsinkaan kun se ei viittaa kyseiseen perustelukappaleeseen eikä kyseiseen säännökseen.
- 147 Ei tosin ole poissuljettua, että tietyt ensimmäisen kanneperusteiden ensimmäisen osan tueksi esitetyt väitteet voivat olla merkityksellisiä sellaisten perusteluiden yhteydessä, joilla pyritään riitauttamaan riidanalaisien toimenpiteiden luokittelu tukijärjestelmäksi. Tämä ei kuitenkaan riitä sen toteamiseen, että kantaja kyseenalaisti tämän luokittelun. Tällainen tukijärjestelmäksi luokittelu eroaa nimittäin luonteeltaan valtiontuen olemassaolon arvioinnista. Tässä viimeksi mainitussa arvioinnissa on siis tutkittava, täyttyvätkö SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettut neljä kumulatiivista edellytystä yksittäistapauksessa. Tukijärjestelmäksi luokittelemisella on sitä vastoin tarkoitus mahdollistaa se, että komissio voi yhdessä ainoassa hallinnollisessa menettelyssä suorittaa tämän tutkimuksen yhdessä useiden yksittäisten tukien osalta menettelyn tehokkuuden varmistamiseksi (ks. vastaavasti tuomio 5.10.1994, Italia v. komissio, C-47/91, EU:C:1994:358, 21 kohta).
- 148 Koska kantaja ei ole perustellut väitteitään, joilla se pyrkii kiistämään riidanalaisien toimenpiteiden luokittelun tukijärjestelmäksi, se pakottaa komission ja unionin yleisen tuomioistuimen tekemään olettamuksia tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja koskevien sellaisten täsmällisten päätelmien ja toteamusten osalta, jotka ovat saattaneet olla kantajan väitteen taustalla. Työjärjestyksen 76 artiklan tarkoituksena on estää muun muassa tällainen tilanne, joka aiheuttaa oikeudellista epävarmuutta ja on ristiriidassa hyvän oikeudenhoidon kanssa (ks. vastaavasti määräys 19.5.2008, TF1 v. komissio, EU:T:2008:155, 57 kohta).

- 149 Tästä seuraa, että toisin kuin kantaja väittää, edellytys, jonka mukaan kantajan on perusteltava väitteensä, ei merkitse todistustaakan kääntämistä. Koska komissio katsoi riidanalaisessa päätöksessä, että laki nro 10/2010 ja sen täytäntöönpanotoimet muodostivat tukijärjestelmän, kantajan tehtävänä oli, jos se halusi riitauttaa tämän luokittelun, esittää perustelut, jotka tukevat tätä väitettä.
- 150 Edellä esitettyä arviointia ei voida saattaa kyseenalaiseksi kantajan perustelulla, joka perustuu 14.2.2019 annetun tuomion, Belgia ja Magnetrol International v. komissio (T-131/16 ja T-263/16, valitus vireillä, EU:T:2019:91), 87 kohtaan, koska kantaja ei voi unionin yleisen tuomioistuimen esittämään kysymykseen antamassaan vastauksessa korvata sitä, että varsinaisen kannekirjelmän tekstissä ei ole riittävän selkeää ja täsmällisesti esitettyä kanneperustetta, jolla riitautettaisiin riidanalaisen toimenpiteiden luokittelu tukijärjestelmäksi, sillä muutoin asetuksen 76 artiklan d alakohta menettäisi täysin merkityksensä (ks. vastaavasti ja analogisesti määräys 19.5.2008, TF1 v. komissio, T-144/04, EU:T:2008:155, 30 kohta).
- 151 Tämä väite on joka tapauksessa virheellinen. Lentoasemien pitäjät eivät nimittäin olleet 14.2.2019 annetun tuomion Belgia ja Magnetrol International v. komissio (T-131/16 ja T-263/16, valitus vireillä, EU:T:2019:91) 87 kohdasta ilmenevässä siinä vaatimuksessa tarkoitettuja ”kansallisia viranomaisia”, jonka mukaan tukijärjestelmää soveltavilla kansallisilla viranomaisilla ei voi olla harkintavaltaa kyseessä olevan tuen olennaisten osien määrittämisen ja sen myöntämisen tarkoituksenmukaisuuden osalta, koska tämä tehtävä kuului lain nro 10/2010 ja sen täytäntöönpanotoimenpiteiden nojalla autonomisen alueen hallitukselle. Toisin kuin kantaja väittää, riidanalaisesta päätöksestä ja erityisesti sen 360, 387 ja 402 perustelukappaleesta ilmenee lisäksi, että komissio on katsonut, ettei lentoaseman pitäjillä ollut harkintavaltaa, koska ne toimivat välittäjinä riidanalaisen tukijärjestelmän täytäntöönpanossa.
- 152 Edellä esitettyjen seikkojen perusteella on todettava, että toisen kanneperusteen ensimmäinen osa on osittain jätettävä tutkimatta ja osittain hylättävä perusteettomana.

Toisen kanneperusteen toinen osa, joka koskee niiden perustelujen riittämättömyyttä, jotka liittyvät riidanalaisen tukijärjestelmän vaikutukseen kilpailuun ja jäsenvaltioiden väliseen kauppaan

- 153 Kantaja väittää lähinnä, että vaikka oletettaisiin, että komissio saattoi tyytyä tarkastelemaan riidanalaisen tukijärjestelmää, riidanalaisen päätöksen perustelut ovat riittämättömät sen seikan osalta, että kyseinen ohjelma oli omiaan vääristämään kilpailua ja vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Erityisesti riidanalaisen päätöksen 390–392 perustelukappaleessa komissio lähinnä tyytyi esittämään kehäpäätelmän, joka koostuu lentoliikennealan vapauttamista koskevista väitteistä selittämättä, miltä osin kantaja sai sen mukaan merkittävää etua, kuten 14.10.1987 annettuun tuomioon Saksa v. komissio (248/84, EU:C:1987:437, 18 kohta) perustuvassa oikeuskäytännössä kuitenkin edellytetään.
- 154 Komissio katsoo, että riidanalaisen päätöksen 390–392 perustelukappale, joissa esitettyjä toteamuksia kantaja ei ole kiistänyt, on riittävästi perusteltu asian kannalta merkityksellisen oikeuskäytännön, 14.10.1987 annettuun tuomioon Saksa v. komissio (248/84, EU:C:1987:437) mukaan lukien, valossa.
- 155 Tältä osin, määriteltäessä kansallista toimenpidettä valtiontueksi ei ole tarpeen osoittaa, että asianomainen tuki todellisuudessa vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja että se tosiasiallisesti vääristää kilpailua, vaan on ainoastaan tutkittava, saattaako tämä tuki vaikuttaa tähän kauppaan ja vääristää kilpailua (ks. vastaavasti tuomio 15.12. 2005, Italia v. komissio, C-66/02, EU:C:2005:768, 111 kohta ja tuomio 9.6.2011, Comitato ”Venezia vuole vivere” ym. v. komissio, C-71/09 P, C-73/09 P ja C-76/09 P, EU:C:2011:368, 134 kohta).
- 156 Erityisesti silloin, kun jäsenvaltion myöntämä tuki vahvistaa yrityksen asemaa jäsenvaltioiden välisessä kaupassa muihin, kilpaileviin yrityksiin verrattuna, tuen on katsottava vaikuttavan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (ks. tuomio 9.10.2014, Ministerio de Defensa ja Navantia, C-522/13, EU:C:2014:2262, 51 ja 52 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 157 Lisäksi käsiteltävänä olevan kaltaisen tukijärjestelmän tapauksessa komissio voi rajoittaa tarkastelunsa kyseessä olevan järjestelmän ominaispiirteisiin arvioidakseen päätöksen perusteluissa, tarjoaako tuki sen korkean määrän tai prosenttiosuuden vuoksi, tuen kohteena olevien investointien luonteen vuoksi tai järjestelmän muiden ehtojen vuoksi saajilleen kilpailijoihinsa nähden merkittävää etua ja onko se omiaan hyödyttämään erityisesti yrityksiä, jotka käyvät jäsenvaltioiden välistä kauppaa. Komissiolla ei näin ollen ole velvollisuutta arvioida tällaista järjestelmää koskevassa päätöksessä sen perusteella yksittäistapauksissa myönnettyä tukea. Jokaisen kyseessä olevan yrityksen yksilöllistä tilannetta on tutkittava vasta siinä vaiheessa, kun tukia peritään takaisin (ks. vastaavasti tuomio 14.10.1987, Saksa v. komissio, 248/84, EU:C:1987:437, 18 kohta ja tuomio 9.6.2011, Comitato "Venezia vuole vivere" ym. v. komissio, C-71/09 P, C-73/09 P ja C-76/09 P, EU:C:2011:368, 63 kohta).
- 158 Käsiteltävässä asiassa komissio selitti riidanalaisen päätöksen 390–392 perustelukappaleessa, että lentoyhtiöt, jotka saivat lentoaseman pitäjien riidanalaisesta tukijärjestelmästä maksamia maksuja, toimivat alalla, jolle oli ominaista voimakas kilpailu eri jäsenvaltioista peräisin olevien toimijoiden välillä ja jotka siis osallistuivat unionin sisäiseen kauppaan. Lisäksi on huomattava, että – kuten myös riidanalaisesta päätöksestä ja muun muassa sen 427 perustelukappaleessa olevasta taulukosta 15 ilmenee – lentoyhtiöille maksettujen maksujen määrät saattoivat olla korkeat.
- 159 Edellä 155–157 kohdassa mainittuihin periaatteisiin nähden, toisin kuin kantaja väittää, riidanalaisen päätöksen 390–392 perustelukappale olivat riittäviä, kun otetaan huomioon komission perusteluvollisuus, eikä komission tarvinnut laajemmin selittää, miten erityisesti kantaja sai merkittävää etua riidanalaisesta tukijärjestelmästä (ks. vastaavasti tuomio 7.3.2002, Italia v. komissio, C-310/99, EU:C:2002:143, 88 ja 89 kohta ja tuomio 9.6.2011, Comitato "Venezia vuole vivere" ym. v. komissio, C-71/09 P, C-73/09 P ja C-76/09 P, EU:C:2011:368, 114 ja 121 kohta).
- 160 Toisen kanneperusteen toinen osa on näin ollen hylättävä perusteettomana, ja toinen kanneperuste on näin ollen hylättävä kokonaisuudessaan.

Kolmas kanneperuste, jonka mukaan komissio teki virheen jättäessään tutkimatta, oliko riidanalainen maksu vähämerkityksinen tuki

- 161 Kolmannessa kanneperusteessa, joka jakautuu kahteen osaan, kantaja väittää lähinnä, että komissio teki virheen yhtäältä, kun se jätti viran puolesta tutkimatta, oliko riidanalainen maksu vähämerkityksinen tuki, ja toisaalta, kun se katsoi, että vähämerkityksisestä tuesta 2006 annettua asetusta ei sovellettu kyseiseen maksuun.
- 162 Komissio vaatii, että kolmas kanneperuste on hylättävä tehottomana ja joka tapauksessa perusteettomana.

Kolmannen kanneperusteen ensimmäinen osa, joka koskee sen tutkimista viran puolesta, onko riidanalainen maksu vähämerkityksinen

- 163 Kantaja väittää, että komissio teki valtiontuen olemassaoloa arvioidessaan virheen, kun se jätti tarkistamatta, oliko riidanalainen maksu vähämerkityksinen, koska tällainen tarkistaminen liittyy kantajan mukaan läheisesti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan vaikuttamista koskevan kriteerin tutkimiseen ja on näin ollen oikeudellinen kysymys, joka komission on aina tutkittava omasta aloitteestaan.
- 164 Tätä päätelmää ei aseta kyseenalaiseksi oikeuskäytäntö, joka perustuu 9.6.2011 annettuun tuomioon Comitato "Venezia vuole vivere" ym. v. komissio (C-71/09 P, C-73/09 P ja C-76/09 P, EU:C:2011:368), johon komissio viittaa väittääkseen, että tukijärjestelmässä toimenpiteiden mahdollisen vähäisen merkityksen tutkiminen kuuluu kansallisille viranomaisille. Tässä toisessa asiassa komissio tutki

nimittäin ensinnäkin, toisin kuin nyt esillä olevassa asiassa, nimenomaisesti vähämerkityksistä tukea koskevaa kysymystä sosiaaliturvamaksujen alentamista koskevien lakien nro 30/1997 ja nro 206/1995 mukaisista Venetsian ja Chioggian alueella sijaitseviin yrityksiin kohdistuvista tukitoimenpiteistä 25.11.1999 tekemänsä päätöksen 2000/394/EY (EYVL 2000, L 150, s. 50), joka kyseisessä asiassa oli riitautettu, 110 perustelukappaleessa. Seuraavaksi, toisin kuin riidanalainen päätös, joka koskee vain yhteismarkkinoille soveltumattomia tukia, päätökseen 2000/394 sisältyy kantajan mukaan ”sekamuotoinen” järjestely, jossa määrätään tiettyjen yhteismarkkinoille soveltumattomien tukien takaisinperimisestä ja todetaan, että muut tuet ovat sisämarkkinoille soveltuvia, joten tämän päätöksen täytäntöönpano olisi välttämättä edellyttänyt kansallisten viranomaisten erillistä tutkintaa. Lopuksi käsiteltävänä olevassa asiassa riidanalaisen päätöksen päätösoosan 1 artiklan 2 kohdassa kantaja yksilöidään nimeltä tuensaajaksi, ja kyseisen päätösoosan 2 artiklan 1 kohdassa edellytetään tuen takaisinperimistä, mikä estää kansallisia viranomaisia tutkimasta niitä itsenäisesti, vaikka päätöksen 2000/394 päätösoosassa ei mainita nimeltä niiden tukien saajia, jotka siinä määrätään perittäviksi takaisin.

- 165 Kantajan mukaan komissio väittää myös virheellisesti, ettei sillä ollut velvollisuutta tutkia viran puolesta vähämerkityksisen tuen olemassaoloa, koska kantaja ei ollut tiedustellut siltä tätä asiaa hallinnollisen menettelyn aikana. Tältä osin 22.1.2013 annettu tuomio *Salzgitter v. komissio* (T-308/00 RENV, EU:T:2013:30, 121 kohta), johon komissio on vedonnut, on vailla merkitystä, koska kyseisen tuomion kohta, johon komissio tukeutuu, koskee toimenpiteen valikoivuuden kriteeriä eikä – kuten nyt käsiteltävässä asiassa – kaupan kohdistuvan vaikutuksen kriteeriä. Lisäksi Saksan liittotasavalta ei väittänyt kyseisessä asiassa riitautettua päätöstä edeltäneen hallinnollisen menettelyn aikana, että komission tutkiman verojärjestelmän ja erillisen verojärjestelmän samanaikainen olemassaolo oli omiaan poistamaan valikoivuuden osasta niitä riidanalaisia etuja, joita kyseisen asian kantaja oli saanut. Tällaisen väitteen esittämättä jättäminen kuitenkin liittyi merkityksellisiin tosiseikkoihin ja on siten tosiseikkoja koskeva kysymys, kun taas nyt käsiteltävässä asiassa kantajan väitetty laiminlyönti koski sitä, oliko riidanalainen maksu vähämerkityksinen eli näin ollen oikeudellista kysymystä, joka komission oli tutkittava viran puolesta.
- 166 Komissio vaatii, että kolmannen kanneperusteen ensimmäinen osa on hylättävä perusteettomana.
- 167 Tältä osin on muistutettava, että tukijärjestelmän tarkastelun yhteydessä komissio voi tyytyä tutkimaan kyseisen järjestelmän ominaispiirteitä, eikä sillä ole velvollisuutta analysoida tällaisen järjestelmän perusteella yksittäistapauksissa myönnettyä tukea. Jokaisen kyseessä olevan yrityksen yksilöllistä tilannetta on tutkittava vasta siinä vaiheessa, kun tukia peritään takaisin (ks. vastaavasti tuomio 9.6.2011, *Comitato "Venezia vuole vivere"* ym. v. komissio, C-71/09 P, C-73/09 P ja C-76/09 P, EU:C:2011:368, 63 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 168 Tästä seuraa, että toisin kuin kantaja väittää, komission ei tarvinnut tutkia, oliko riidanalainen maksu vähämerkityksinen, koska tämä tutkinta kuului Italian viranomaisten tehtäviin tuen takaisin perimisen vaiheessa.
- 169 Tätä toteamusta ei voida kyseenalaistaa niillä kolmella väitteellä, jotka kantaja on esittänyt rajoittaakseen edellä 167 kohdassa mainitun oikeuskäytännön ulottuvuutta pyrkimällä erottamaan riidanalaisen päätöksen päätöksestä 2000/394, joka oli riitautettuna kanteessa, joka johti tähän oikeuskäytäntöön.
- 170 Ensinnäkin siitä seikasta, että toisin kuin nyt käsiteltävässä asiassa, päätöksen 2000/394 110 perustelukappaleessa viitataan nimenomaisesti vähämerkityksistä tukea koskeviin sääntöihin, riittää, kun todetaan, ettei komissio ollut mainitussa 110 perustelukappaleessa tutkinut konkreettisesti sitä, olivatko kyseessä olevat tukitoimet vähämerkityksisiä, vaan se tyytyi, kuten komissio perustellusti toteaa, viittaamaan yleisesti vähämerkityksistä tukea koskeviin sääntöihin. Näin ollen se, ettei riidanalaisessa päätöksessä ole vastaavaa perustelukappaletta, ei voi oikeuttaa käsiteltävän asian erottelemista 9.6.2011 annettuun tuomioon *Comitato "Venezia vuole vivere"* ym. v. komissio

(C-71/09 P, C-73/09 P ja C-76/09 P, EU:C:2011:368) johtaneen asian merkityksellisistä olosuhteista. Asian on katsottava olevan näin sitäkin suuremmalla syyllä, koska – kuten komissio toteaa – vähämerkityksistä tukea koskevia asetuksia sovelletaan SEUT 288 artiklan nojalla sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa.

- 171 Lisäksi unionin tuomioistuin on jo hylännyt unionin yleisen tuomioistuimen päättelyn, joka on samankaltainen valittajan esittämien perustelujen kanssa. Unionin yleinen tuomioistuin nimittäin totesi 28.11.2008 antamassaan tuomiossa *Hotel Cipriani ym. v. komissio* (T-254/00, T-270/00 ja T-277/00, EU:T:2008:537, 100–111 ja 251–252 kohta), että vaikka kansallisten viranomaisten tehtävänä ei ollut kyseisessä asiassa kyseessä olleen päätöksen täytäntöönpanon yhteydessä tarkistaa jokaisessa yksittäistapauksessa, täytyivätkö SEUT 107 artiklan 1 kohdan soveltamisedellytykset, näiden viranomaisten ei tarvinnut kyseisessä tapauksessa periä takaisin vähämerkityksisiä yksittäisiä tukia, koska päätöstä 2000/394 oli sen 110 perustelukappaleen mukaan tulkittava siten, että toimenpiteitä, joilla noudatettiin vähämerkityksistä tukea koskevia sääntöjä, ei voitu pitää valtiontukena. Unionin tuomioistuin katsoi kuitenkin 9.6.2011 antamassaan tuomiossa *Comitato "Venezia vuole vivere" ym. v. komissio* (C-71/09 P, C-73/09 P ja C-76/09 P, EU:C:2011:368), jossa se ratkaisi valituksen, joka oli tehty 28.11.2008 annetusta tuomiosta *Hotel Cipriani ym. v. komissio* (T-254/00, T-270/00 ja T-277/00, EU:T:2008:537, 100–111 ja 251–252 kohta), että siltä osin kuin unionin yleinen tuomioistuin tukeutui tämän päätelmän tehdäkseen mainitun päätöksen ulottuvuudesta tekemäänsä virheelliseen tulkintaan, jonka mukaan kansallisilla viranomaisilla ei ollut velvollisuutta tarkistaa jokaisessa yksittäistapauksessa, saattoiko edunsaajalle myönnetty etu vääristää kilpailua ja vaikuttaa unionin sisäiseen kauppaan, se jätti noudattamatta unionin tuomioistuimen aikaisempaa oikeuskäytäntöä, jonka mukaan silloin, kun komissio on yleisesti ja abstraktisti tehnyt päätöksen tietystä valtiontukijärjestelmästä ja julistanut sen yhteismarkkinoille soveltumattomaksi sekä määrännyt tämän järjestelmän perusteella maksetut määrät perittäviksi takaisin, jäsenvaltion tehtäviin kuuluu tarkistaa kunkin takaisinperintätoimenpiteen kohteena olevan yrityksen yksilöllinen tilanne (ks. vastaavasti tuomio 9.6.2011, *Comitato "Venezia vuole vivere" ym. v. komissio*, C-71/09 P, C-73/09 P ja C-76/09 P, EU:C:2011:368, 114–117 kohta).
- 172 Toiseksi väitteestä, jonka mukaan päätöksen 2000/394 päätösosa on ”sekamuotoinen”, on riittävää todeta, että kun otetaan huomioon edellä 171 kohdassa esitetyt seikat, unionin tuomioistuin ei tukeutunut tähän seikkaan, kun se vetosi kansallisten viranomaisten välttämättömään yksilölliseen tarkasteluun, vaan se muistutti oikeuskäytännöstä, joka koskee kansallisten viranomaisten velvollisuuksia tukijärjestelmää koskevan komission päätöksen täytäntöönpanossa.
- 173 Kolmanneksi on todettava, että vaikka pitää tosin paikkansa, että päätöksen 2000/394 päätösosassa ei mainita nimeltä sisämarkkinoille soveltumattomiksi todettujen tukien saajia, toisin kuin riidanalaisen päätöksen päätösosan 1 artiklan 2 kohdassa, jossa kantaja mainitaan nimeltä, tällä seikalla ei ole merkitystä, koska kantajan yksilöllisen tilanteen tutkiminen kuuluu väistämättä Italian viranomaisille, koska komissio on tarkastellut ainoastaan riidanalaisen tukijärjestelmän ominaispiirteitä. Kun riidanalaisen päätöksen päätösosaa luetaan sen 1 artiklan 2 kohtaa pidemmälle, ilmenee joka tapauksessa, että komissio odottaa Italian viranomaisilta, että ne tutkivat tuensaajien tilanteen yksilöllisesti, koska kyseisen päätösosan 4 artiklassa komissio pyytää Italian tasavaltaa toimittamaan sille erityisesti täsmällisen luettelon tuensaajista, ilmoittamaan kultakin tuensaajalta takaisin perittävän kokonaismäärän ja kuvailemaan yksityiskohtaisesti toimenpiteitä, jotka on jo toteutettu ja suunniteltu riidanalaisen päätöksen noudattamiseksi.
- 174 Tältä osin on tullut ilmi, että Italian viranomaiset ilmoittivat kantajalle takaisinperintäpäätöksestä. Kun kantajaa kuultiin tästä asiasta istunnossa, se vastasi, ettei se ollut nostanut kyseisestä päätöksestä kansallista kannetta, toisin kuin se oli kuitenkin komissiolle ilmoittanut riidanalaisen päätöksen tekemisen jälkeen käymänsä kirjeenvaihdon yhteydessä. Kun otetaan huomioon edellä esitetty oikeuskäytäntö, joka koskee komission ja kansallisten viranomaisten tehtäviä, on todettava, ettei kantaja voi nyt käsiteltävänä olevan kanteen avulla korvata sitä, ettei se nostanut kansallista kannetta.

175 Muilta osin on hylättävä kantajan väitteet, joilla pyritään kiistämään 22.1.2013 annettuun tuomioon *Salzgitter v. komissio* (T-308/00 RENV, EU:T:2013:30) johtaneen asian merkityksellisyys. Koska tukijärjestelmän edunsaajien yksilöllisen tilanteen tutkiminen kuuluu kansallisille viranomaisille eikä komissiolle, kysymys siitä, oliko komission tutkittava vain riidanalaisen maksun vähämerkityksisyys ilman, että kantaja oli vaatinut siltä tätä, on tehoton.

176 Edellä esitetyn perusteella kolmannen kanneperusteen ensimmäinen osa on hylättävä.

Kolmannen kanneperusteen toinen osa, joka koskee vähämerkityksisestä tuesta annettujen asetusten soveltamista

177 Kantaja vetoaa siihen, että riidanalainen maksu on vähämerkityksinen ja väittää, että se täyttää vähämerkityksisestä tuesta vuonna 2006 annetussa asetuksessa säädetyt edellytykset.

178 Erityisesti vähämerkityksisestä tuesta vuonna 2006 annetun asetuksen soveltamisalan osalta kantaja katsoo, että käsiteltävässä asiassa sovelletaan aineellisesti ja ajallisesti kyseistä asetusta pikemminkin kuin vähämerkityksisestä tuesta vuonna 2013 annettua asetusta, kuten komissio antaa kantajan mukaan ymmärtää 18.8.2017 lähettämässään sähköpostiviestissä.

179 Seuraavaksi kantaja katsoo edellytyksistä, joiden on täyttyvä, jotta tukea voidaan pitää vähämerkityksisenä, että vähämerkityksisestä tuesta annetun asetuksen 2 artiklan 2 kohdassa vahvistettu 200 000 euron enimmäismäärä kolmen verovuoden ajalta ei ylittynyt käsiteltävässä asiassa, koska riidanalaisen maksun määrä oli 30 000 euroa. Tämä toteamus pätee sitä suuremmalla syyllä rahoituskustannusten määrään, joka on kantajan mukaan merkityksellinen määrä, kuten se on toisen kanneperusteen yhteydessä väittänyt. Komissio väittää lisäksi virheellisesti, että on epätodennäköistä, ettei 200 000 euron enimmäismäärä ylittynyt niiden lukuisten tukien vuoksi, joita Lufthansa-konserni, johon kantaja kuuluu, on sen mukaan saanut. Erityisesti Lufthansa-konsernin muille yksiköille myönnettyjä tukia ei voida ottaa huomioon, koska ”yrityksen toiminnallista käsitettä”, johon komissio tukeutuu, ei voida soveltaa, koska se ei sisälly vähämerkityksisestä tuesta vuonna 2006 annettuun asetukseen.

180 Vähämerkityksisestä tuesta vuonna 2006 annetun asetuksen 2 artiklan 4 kohdassa tarkoitettua edellytyksestä, jonka komissio mainitsi 18.8.2017 lähettämässään sähköpostiviestissä ja jonka mukaan tuen ”bruttoavustusekvivalentti” on voitava laskea ennalta ja täsmällisesti, kantaja katsoo, ettei sitä voida soveltaa riidanalaiseen maksuun.

181 Kantaja kiistää joka tapauksessa sen, että sen tehtävänä olisi osoittaa, että vähämerkityksisestä tuesta vuonna 2006 annetun asetuksen edellytykset täyttyvät esillä olevassa asiassa. Kyseisessä asetuksessa säädetään kantajan mukaan, että todistustaakka kuuluu tuensaajille kansallisiin viranomaisiin nähden, muttei komissioon nähden.

182 Komissio vaatii, että toinen osa on hylättävä tehottona, koska vaikka oletettaisiin, että riidanalainen maksu voi olla luonteeltaan vähämerkityksinen tuki, sen toteaminen kuuluu Italian viranomaisille. Joka tapauksessa tämä toinen osa on perusteeton, koska kantaja ei ole osoittanut, että kaikki vähämerkityksisestä tuesta vuonna 2006 annetun asetuksen edellytykset täyttyivät esillä olevassa asiassa.

183 Tältä osin riittää, kun todetaan, että kolmannen kanneperusteen toisen osan tueksi esitetyt väitteet ovat tehottona. Kuten kolmannen kanneperusteen ensimmäisen osan tarkastelusta ilmenee, komission tehtävänä ei ollut tutkia sitä, oliko riidanalainen maksu mahdollisesti luonteeltaan vähämerkityksinen. Näissä olosuhteissa nämä väitteet, jotka kohdistuvat lisäksi pääasiallisesti kantaan, jonka komissio esitti riidanalaisen päätöksen tekemisen jälkeen käydyn sähköpostikirjeenvaihdon yhteydessä, eivät voi kyseenalaistaa kyseisen päätöksen laillisuutta.

- 184 Lisäksi kantaja väitti istunnossa, että riidanalaista maksua, joka suoritettiin 19.4.2013, ei ollut rahoitettu autonomiselta alueelta peräisin olevilla varoilla, koska – kuten riidanalaisen päätöksen 89 perustelukappaleen b kohdasta ilmenee – kyseinen autonominen alue oli hyväksynyt SOGAERille ja GEASARille vuodelle 2013 myönnetty alueelliset rahoitukset, mutta niitä ei koskaan maksettu niille.
- 185 Tältä osin riidanalaisen päätöksen 427 perustelukappaleessa olevasta taulukosta 15 ja riidanalaisen päätöksen 113 perustelukappaleessa mainituista taulukoista, joissa esitetään yhteenveto SOGAERin vuosina 2010–2013 toteuttamista toimista ja jotka komissio on esittänyt vastauksena unionin yleisen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen, ilmenee, että riidanalaisen sopimuksen on katsottava kuuluvan vuoteen 2012. Näin ollen keväällä 2013 suoritettu riidanalainen maksu katettiin SOGAERille maksetulla vuoden 2012 alueellisella rahoituksella. Joka tapauksessa, siltä osin kuin kantaja haluaa riitauttaa tämän toteamuksen, tämä kysymys kuuluu kantajan yksilöllisen tilanteen tutkimiseen, joka Italian viranomaisten on suoritettava.
- 186 Kaiken edellä esitetyn perusteella kolmas kanneperuste ja näin ollen kanne kokonaisuudessaan on hylättävä.

Oikeudenkäyntikulut

- 187 Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 134 artiklan 1 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, veloitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska kantaja on hävinnyt asian ja komissio on vaatinut oikeudenkäyntikulujensa korvaamista, kantaja on veloitettava korvaamaan komission oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (laajennettu ensimmäinen jaosto),

on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) **Kanne hylätään.**
- 2) **Germanwings GmbH veloitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.**

Papasavvas

Svenningsen

Valančius

Csehi

Nihoul

Julistettiin Luxemburgissa 13 päivänä toukokuuta 2020.

Allekirjoitukset

Sisällys

Asian tausta	1
Riidanalaiset toimenpiteet.....	1
Autonomisen alueen antamat säännökset	2
– Lain nro 10/2010 3 §	2
– Lain nro 10/2010 täytäntöönpanotoimet	3
Riidanalainen sopimus	4
Riidanalainen päätös.....	5
Riidanalaisen päätöksen jälkeiset tapahtumat.....	7
Oikeudenkäynti ja asianosaisten vaatimukset	8
Oikeudellinen arviointi	9
Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee SEUT 107 artiklan 1 kohdan rikkomista siltä osin kuin komissio ei ole osoittanut tuen olemassaoloa, koska se ei tutkinut, oliko SOGAER toiminut yksityisen markkinataloustoimijan tavoin	9
Ensimmäisen kanneperusteen ensimmäinen osa, joka koskee sitä, mikä taso on merkityksellinen valtiontuen olemassaolon arvioinnin kannalta	10
– Ensimmäisen kanneperusteen ensimmäisen osan tutkittavaksi ottaminen	10
– Ensimmäisen kanneperusteen ensimmäisen osan perusteltavuus	11
Ensimmäisen kanneperusteen toinen osa, joka koskee yksityinen markkinataloustoimija -periaatteen soveltamista SOGAERin tasolla	19
– Rahoituskustannuksia koskevan väitteen tutkittavaksi ottaminen	20
– Ensimmäisen kanneperusteen toisen osan perusteltavuus	21
Toinen kanneperuste, joka koskee SEUT 107 artiklan 1 kohdan rikkomista siltä osin kuin komissio ei ole osoittanut, että kantajan väitetysti saama tuki väärästi tai uhkasi vääristää kilpailua ja vaikutti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan	22
Ensimmäinen osa, joka koskee riidanalaisen maksun tarkastelua riidanalaisen tukijärjestelmän sijaan ..	23
Toisen kanneperusteen toinen osa, joka koskee niiden perustelujen riittämättömyyttä, jotka liittyvät riidanalaisen tukijärjestelmän vaikutukseen kilpailuun ja jäsenvaltioiden väliseen kauppaan	25
Kolmas kanneperuste, jonka mukaan komissio teki virheen jättäessään tutkimatta, oliko riidanalainen maksu vähämerkityksinen tuki	26
Kolmannen kanneperusteen ensimmäinen osa, joka koskee sen tutkimista viran puolesta, onko riidanalainen maksu vähämerkityksinen.....	26

Kolmannen kanneperusteen toinen osa, joka koskee vähämerkityksisestä tuesta annettujen asetusten soveltamista	29
Oikeudenkäyntikulut	30